

Bilagor

Datum
2008-03-31

Diarienummer
2008/0033

**Bilaga 2-9 till rapporten
Hur tillgänglig är statsförvaltningen 2007?**

Handisam, Myndigheten för handikappolitisk samordning, 2008

Titel: Bilaga 2-9 till rapporten ”Hur tillgänglig är statsförvaltningen 2007? – Utvärdering av tillgänglighetsarbetet enligt förordning (SFS 2001:526) genom effekt- och orsaksanalys”

Handisam Serie A 2008:2 (diarienummer 2008/0033)

Utredare: Birgitta Mekibes, Arvid Lindén, Per Frykman, Handisam och Gunilla Davidsson, SCB

Rapporten finns att ladda ner från Handisams webbplats www.handisam.se. Alternativa format kan beställas från Handisam.

Postadress: Handisam, Arenavägen 63, 121 77 Johanneshov

E-post: info@handisam.se

Fax: 08-600 84 99

Telefon: 08-600 84 00

SMS: 076-104 15 70

Innehåll

Bilaga 2. Metod	4
Bilaga 3. Tabeller (tabell 5-45)	7
Bilaga 4. Kommentarer från de svarande	21
Bilaga 5. Öppen redovisning av vissa frågor	44
Bilaga 6. Redovisning av fokusgrupper	47
Bilaga 7. Svarande och bortfall.....	63
Bilaga 8. Frågeguiden	69
Bilaga 9. Enkäten.....	71

Bilaga 2. Metod

Handisams enkät 2007 är en utvidgad enkät och innehåller två delar som myndigheterna har kunnat besvara vid samma tidpunkt eller senast vid två fastlagda tidpunkter. Den andra delen (fråga 17-41) ställs i relation till en liknande undersökning från Handikappombudsmannen år 2003. Undersökningen kompletteras med fokusgrupper. Resultaten från enkäterna och vad som kom ut av fokusgrupperna analyseras genom effekt- och orsaksanalys.

Enkäten gjordes med hjälp av ett webbaserat digitalt enkätverktyg, Survey Generator (www.alstra.se). Myndigheterna fick sig tillsända en internetlänk med en individuell inloggningskod till enkätens svarsformulär. Svaren har sedan kunnat skrivas in direkt i webbformuläret. Myndigheternas kontaktpersoner har inte behövt fylla i alla svar vid samma tillfälle, eftersom svaren sparats automatiskt och det varit möjligt att komplettera och ändra svaren fram till slutdatum.

Myndigheterna har även kunnat använda en version på papper. Denna har skickats ut på förfrågan eller kunnat skrivas ut från Handisams webbplats. Sex myndigheter har använt sig av denna möjlighet och sänt in sina svar på papper eller som bifogat Word-dokument. Handisam har i dessa fall fyllt i den webbaserade enkäten efter tillstånd från berörda myndigheter.

Ytterligare information om undersökningen finns presenterat i metodavsnittet i rapporten "2007 års uppföljning av statsförvaltningens tillgänglighetsarbete enligt förordning (SFS 2001:526)" där resultatet från den första delen (fråga 1-16) av undersökningen presenteras.

Svarsfrekvens

Undersökningen omfattar samtliga statliga myndigheter i Sverige och är en totalundersökning.

Av de 359 myndigheter som ingick har 331 svarat på enkätens andra del. Svarsfrekvensen var 92 procent. Det är de 331 svarande myndigheterna som utgör underlag för resultatredovisningen. De 28 myndigheter som inte svarat ingår inte i analysen.

Svarsdatum för den andra delen förlängdes efter en påminnelse från 30 april till den 8 maj 2007.

Hela enkäten skickades först ut till 386 myndigheter, men det visade sig senare att 27 inte skulle ingå i undersökningen. Exempelvis kunde myndigheter med högst 10 anställda själva välja att svara. Vissa blev

av olika anledningar befriade från att svara några enstaka hade fått enkäten av misstag. Det framkom att myndigheter som svarat på första delen inte alltid svarat på andra delen och vice versa. Listan på myndigheter som svarat på andra delen, inte svarat eller blivit befriade finns i bilaga 7.

Enkätens innehåll

Enkäten är i likhet med tidigare enkäter uppbyggd av två typer av frågor. Den ena typen är fasta frågor, som envals- eller flervalsfrågor. Den andra typen är öppna frågor med utrymme för kommentarer eller synpunkter. Med hjälp av de fasta frågorna kartläggs hur tillgängligheten ser ut. Dessa uppgifter är sammanställda i tabeller. Med de öppna frågorna och kommentarplats ges svarspersonen möjlighet att beskriva sin specifika myndighet och utveckla tankar och synpunkter utifrån den aktuella frågeställningen. Dessa svar och kommentarer är till stort stöd för Handisam i analysen, se bilaga 4.

För att kunna göra jämförelse över tid är många frågor samma som vid första undersökningstillfället 2003. En del nya frågor har även tillkommit.

Validitet och reliabilitet

Validitets- och reliabilitetsproblem hänger samman med övergången från den teoretiska till den empiriska nivån i alla undersökningar. Verkligheten är ytterst komplex och reduceras i en undersökning till ett antal frågor som ska tolka sanningen. Otydliga frågor ger otydliga svar. Det kan även förekomma tolkningsproblem. Den svarande kan missuppfatta frågan eller försköna sina svar. En undersöknings tillförlitlighet analyseras ofta utifrån kvantitetsaspekten reliabilitet eller mätnoggrannhet. Att resultatet är giltigt och överstämmande med mätobjektet analyseras utifrån kvalitetsaspektens validitet. En hög validitet och reliabilitet eftersträvas i det underlag som står till grund för undersökningresultatet.

Det är känt att respondenter lutar åt att svara vad de tror att frågeställaren förväntar sig. Det framkommer överdrifter. Svaren kan vara ett önsketänkande, till exempel kan myndigheterna svara att de planerar att ta fram en handlingsplan inom sex månader fast de i verkligheten inte gör detta. Ändå kan de ha svarat sanningsenligt på frågan eftersom frågan ställdes på ett sätt som tillät önsketänkande. Andra frågor är mer direkta och Handisam kan i efterhand kontrollera svaren. "Har myndigheten minst en toalett som kan användas av person som använder eldriven rullstol i ert huvudkontor?" Men genom de öppna frågorna kan den svarande förtydliga sina svar så att misstolkningar kan undvikas.

Fokusgrupper

I den skriftliga inbjudan som gick ut till fokusgruppsdeltagarna nämndes att Handisam följt upp myndigheters arbete med en årlig enkät som visat att arbetet går framåt men i långsam takt. Därför behövde vi få fördjupad kunskap om de viktigaste faktorerna för att få tillgänglighetsarbetet att gå framåt. -"Vilka är framgångsfaktorerna för att myndigheterna lyckats med att förbättra tillgängligheten? Vad är det som har varit bra i ert arbete? Vilka svårigheter har ni haft? Hur har ni överkommit dessa svårigheter?"

Vid två tillfällen i oktober 2007 anordnade vi gruppdiskussioner med kontaktpersoner som har stor erfarenhet av att arbeta med myndighetens handlingsplan. Deltagarna kom från såväl stora, medelstora som små myndigheter, myndigheter som har verksamhet i en byggnad respektive flera byggnader, myndigheter med många kontakter med allmänheten respektive få samt myndigheter med olika typer av verksamhet. Syftet med urvalet var att få så stor spridning som möjligt på deltagarna, för att därigenom fånga in många olika aspekter på frågorna.

Sammanlagt deltog 13 personer i gruppdiskussionerna, ungefär hälften vid vardera tillfället. Till stöd för gruppdiskussion användes en frågeguide (bilaga 8). Diskussionerna spelades in och transkriberades. Dessutom inkom skriftliga och muntliga kommentarer från ytterligare två personer som fick förhinder att delta i gruppdiskussionen.

Gunilla Davidsson vid Statistiska Centralbyrån har lett fokusgrupperna och sammanställt resultatet (bilaga 6) assisterad av Birgitta Mekibes från Handisam.

Bilaga 3. Tabeller (tabell 5-45)

(Tabell 1-4 finns i huvudrapporten "Hur tillgänglig är statsförvaltningen 2007?")

Tabell 5.

Fråga 9. Har myndigheten utsett samordnare för arbetet med att förbättra tillgängligheten? (Korsad med fråga 3*)

331 svarande Procent	Har sam- ordnare	Har ingen samordnare	Ej svar	Summa	Antal
Har plan	80	19	1	100	204
Ingen plan	51	49	-	100	118
Ej svar					(9)
Totalt	68	29	3	100	
Antal svarande myndigheter	225	97	9		331

* Fråga 3: Har ni en färdig handlingsplan för hur lokalerna, verksamheten och informationen ska bli tillgängliga för personer med funktionsnedsättning enligt förordning SFS 2001:526?

Tabell 6.

Fråga 9. Har myndigheten utsett samordnare för arbetet med att förbättra tillgängligheten? (korsad med fråga 3 och undersökningstillfälle)

Har handlingsplan resp. samordnare Procent	År 2003	År 2007
Har handlingsplan	7	62
Har samordnare	39	38
Har både handlingsplan och samordnare	7	50
Antal svarande myndigheter	374	331

Tabell 7.

Fråga 17. Har myndigheten rutiner för att hantera interna och externa klagomål på bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning? (Korsad med fråga 2*)

331 svarande Procent	Har rutiner	Har ej rutiner	Ej svar	Totalt	Antal
Små myn. (11-50 anställda)	45	55	-	100	108
Mellan (51-300 anställda)	51	47	2	100	115
Stora (301 anställda eller fler)	67	32	1	100	106
Ej svar					(2)
Totalt	54	45	1	100	
Antal svarande myndigheter	180	147	4		331

* Hur många anställda har ni på er myndighet?

Tabell 8.

Fråga 17. Har myndigheten rutiner för att hantera interna och externa klagomål på bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning? (Korsad med fråga 3)

331 svarande	Har	Har ej	Ej	Totalt	Antal
Procent	rutiner	rutiner	svar		
Har plan	58	42	0	100	204
Ingen plan	51	47	2	100	118
Ej svar	22	67	11	100	(9)
Totalt	54	45	1	100	100
Antal	180	147	4		331

Tabell 9.

Fråga 17. Har myndigheten rutiner för att hantera interna och externa klagomål på bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning? (Korsad med fråga 18)

331 svarande	Har	Har ej	Ej	Totalt	Antal
Procent	rutiner	rutiner	svar		
Chef/er med utbildning	65	35	0	100	79
Chef/er utan utbildning	51	49	-	100	198
Ej svar/ ej relevant	52	43	5	100	54
Totalt	54	445	1	100	
Antal svarande myndigheter	180	147	4		331

Tabell 10.

Fråga 18. Har någon/några av följande grupper sedan januari 2004 erbjudits utbildning om tillgänglighetskrav för personer med funktionsnedsättning?

Fråga 18	Nej	Ja, nyckel-	Ja,	Ej	Ej	Summa
Procent	ingen	personer	alla	relevant	svar	
Chef	60	19	5	2	14	100
Personalansvarig	54	24	5	4	13	100
Lokalansvarig	44	27	8	8	13	100
Fackliga företrädare/SO	65	12	5	4	14	100
IT-ansvarig	58	10	5	9	18	100
Webbansvarig	40	23	8	13	16	100
Webbutvecklare/programmerare	38	13	5	26	18	100
Webbredaktör/webbmaster	36	23	6	18	17	100
Informatör/kommunikatör	41	22	6	15	16	100
Inköpsansvarig	55	15	3	12	15	100
Personal i reception	60	6	5	12	17	100
Personal i telefonväxel	56	6	3	18	17	100
Anställd som arrangerar konferens	49	7	2	24	18	100

Tabell 11.

Fråga 18. Har någon/några av följande grupper sedan januari 2004 erbjudits utbildning om tillgänglighetskrav för personer med funktionsnedsättning?

Andel av grupperna som fått utbildning fördelat efter om alla chefer/chefer i nyckelposition fått utbildning.	Chef/-er utbildade	Chef/-er ej utbildade
Procent		
Personalansvarig	72	15
Lokalansvarig	77	21
Fackliga företrädare/SO	47	7
IT-ansvarig	46	6
Webbansvarig	59	22
Webbutvecklare/programmerare	39	12
Webbredaktör/webbmaster	53	24
Informatör/kommunikatör	61	19
Inköpsansvarig	51	7
Personal i reception	30	5
Personal i telefonväxel	22	4
Anställd som arrangerar konferens	24	4
Antal	79	198

Tabell 12.

Fråga 19. Har rekryterare genomgått utbildning om lagstiftningen som förbjuder diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder?

331 svarande	Ja, alla	Ja, någon/några	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent						
Har plan	26	30	40	4	100	204
Ingen plan	31	20	48	1	100	118
Ej svar						(9)
Totalt	27	26	43	4	100	
Antal	90	85	144	12		331

Tabell 13.

Fråga 20. Vid anställningsintervju: Uppfylls kraven på tillgänglighet* för personer med funktionsnedsättning? (Korsad med fråga 19)

331 svarande	Alltid	På begäran	Nej	Ej svar	Summa **	Antal
Procent						
Alla rekryterare	61	32	4		100	90
Någon/några	49	44	6		100	85
Nej	49	38	10		100	144
Ej svar					100	(12)
Totalt	52	37	7		100	
Antal	171	124	24	(12)		331

*Krav på tillgänglighet uppfylls om lokalen och information uppfyller generella tillgänglighetskrav för personer med funktionsnedsättning. Den sökande ska kunna använda sin rullstol, ha en synskada, hörselskada eller annan funktionsnedsättning och ändå kunna genomföra anställningsintervjun. ** Summan blir 100 när ej svar inkluderas.

Tabell 14.

Fråga 21. Har eventuella stöd- och anpassningsåtgärder för personer med funktionsnedsättning övervägts?

331 svarande	I allmänhet	För anställda	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent						
Har plan	45	38	16	1	100	204
Ingen plan	31	43	24	2	100	118
Ej svar						(9)
Totalt	40	39	20	1	100	
Antal	131	129	65	6		331

Tabell 15.

Fråga 22. Hur kan man kommunicera med er myndighet?

331 svarande	Procent	Antal
Myndigheten kan nås via:		
Egen texttelefon	12	41
Erbjuden teckentolkning vid behov	59	195
Erbjuden skrivtolkning vid behov	46	152
SMS	8	28
Chat i webbfönster/MSN, ICQ	5	17
Videosamtal t.ex. Skype	12	40

Tabell 16.

Fråga 22. Hur kan man kommunicera med er myndighet? (Korsad med fråga 18)

Myndigheten kan nås via:	Chef/-er utbildade	Chef/-er ej utbildade
Procent		
Egen texttelefon	11	13
Erbjuden teckentolkning vid behov	70	57
Erbjuden skrivtolkning vid behov	57	45
SMS	10	9
Chat i webbfönster/MSN, ICQ	8	5
Videosamtal t.ex. Skype	15	11
Antal	79	198

Tabell 17.

Fråga 25. I vilka alternativa format finns idag grundläggande information* om myndigheten eller information av centralt samhällsintresse?

331 svarande	Procent	Antal
Finns idag på:		
Lättläst svenska	37	123
Inläst på kassett eller Daisy-format	6	20
Inspelat på teckenspråk	7	23
Word- eller tillgänglig PDF	54	180

* En synskadad eller blind person kan ibland föredra att få ett dokument elektroniskt för att med egna hjälpmedel kunna läsa det på datorn. Daisy (Digitalt Audiobaserat Informationssystem) är en standard och systemet kan användas för talböcker, taltidningar och annan inläst text. PDF-filer kan vara tillgängliga för alla om de görs på rätt sätt. I en tillgänglig PDF-fil är det till exempel angivet vad som är rubriker, löpande text och bilder.

Tabell 18.

Fråga 25. I vilka alternativa format finns idag grundläggande information om myndigheten eller information av centralt samhällsintresse? (Korsad med fråga 18)

Grundläggande information finns:	Chef/-er utbildade	Chef/-er ej utbildade
Procent		
Lättläst svenska	48	34
Inläst på kassett eller Daisy-format	11	4
Inspelat på teckenspråk	13	6
Word- eller tillgänglig PDF	66	52
Antal	79	198

Tabell 19.

Fråga 26. Har myndigheten rutiner för att på begäran ta fram information i följande alternativa format?

331 svarande	Procent	Antal
Har idag rutiner att på begäran ta fram:		
Lättläst svenska	24	79
Punktskrift	9	30
Inläst på kassett eller Daisy-format	13	43
Inspelat på teckenspråk	7	23
Storstil	28	94
Word- eller tillgänglig PDF	54	180

Tabell 20.

Fråga 26. Har myndigheten rutiner för att på begäran ta fram information i följande alternativa format? (Korsad med fråga 18)

Information på begäran i alt.format:	Chef/-er utbildade	Chef/-er ej utbildade
Procent		
Lättläst svenska	11	13
Punktskrift	70	57
Inläst på kassett eller Daisy-format	57	45
Inspelat på teckenspråk	10	9
Storstil	8	5
Word- eller tillgänglig PDF	15	11
Antal	79	198

Tabell 21.

Fråga 28a. Har ni anpassat er webbplats enligt Vägledningen 24-timmarswebben*? (korsad med fråga 3)

331 svarande	Ja	Nej men på gång	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent						
Har plan	41	33	15	11	100	204
Ingen plan	26	27	26	21	100	118
Ej svar						(9)
Totalt	35	30	20	15	100	
Antal	116	100	65	50		331

* Om er myndighet följer Vägledningen 24-timmarswebben (www.verva.se/24-timmarswebben), så följer ni även de riktlinjer som är gällande inom EU. I vägledningen har WCAG-riktlinjerna samordnats med övriga riktlinjer och anpassats till svenska förhållanden. Internationellt finns WCAG som har tagits fram av WAI (Web Accessibility Initiative).

Tabell 22.

Fråga 28a. Har ni anpassat er webbplats enligt Vägledningen 24-timmarswebben? (korsad med fråga 2)

331 svarande	Ja	Nej men på gång	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent						
Liten myn., (11-50 anställda)	22	24	33	21	100	108
Mellan, (51-300 anställda)	39	32	17	12	100	115
Stor, (301 och fler anställda)	43	35	11	11	100	106
Ej svar						(2)
Totalt	35	30	20	15	100	
Antal	116	100	65	50		331

Tabell 23.

Fråga 28a. Har ni anpassat er webbplats enligt Vägledningen 24-timmarswebben*? (Korsad med fråga 18)

Anpassad webbplats?	Chef/-er utbildade	Chef/-er ej utbildade
Procent		
Har anpassad webbplats	44	35
Har påbörjat anpassning	41	26
Ingen anpassning	7	23
Ej svar	8	16
Summa	100	100
Antal	79	198

Tabell 24.

Fråga 28b. Har ni utvärderat webbplatsen tillsammans med användare med funktionsnedsättning? (Korsad med fråga 3)

331 svarade	Ja	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent					
Har plan	29	58	13	100	204
Ingen plan	15	61	24	100	118
Ej svar					(9)
Totalt	24	59	17	100	
Antal	79	196	56		331

Tabell 25.

Fråga 29. På vilket sätt har webbplatsen anpassats för personer med funktionsnedsättning? (Korsad med fråga 3 och fråga 18)

331 svarade	Ja	Chef/er utbildade	Chef/er ej utbildade	Plan sedan 2002-2005?	Ingen plan
Procent					
Tydlig struktur, t.ex. max 7-10 länkar i huvudmenyn	53	62	54	71	41
Tydlig och överskådlig layout	59	68	57	76	48
Enkelt språk: Varje avsnitt inleds med en kort sammanfattning på ett enkelt språk	27	37	26	41	28
Lättläst: Grundläggande information om myndigheten och/eller information av centralt samhällsintresse är på lättläst svenska	37	39	37	55	28
Teckentolkat: Grundläggande information om myndigheten och/eller information av centralt samhällsintresse är i teckentolkad version på webbplatsen	7	10	7	14	3
Alt-texter: Alternativa texter beskriver bildens innehåll	44	65	41	57	29
Antal	331	79	198	58	118

Tabell 26.

Fråga 28a. Har ni anpassat er webbplats enligt Vägledningen 24-timmarswebben? (Korsad med fråga 18)

Året då planen antogs	Chef/-er utbildade	Chef/-er ej utbildade
Procent		
2002-2005	24	13
2006	34	18
2007	12	
Har plan, men året ej angivet eller planen ej antagen	10	9
Ingen plan/ej svar	20	47
Summa	100	100
Antal	79	198

Tabell 27.

Fråga 30. Klarar er webbplats Vervas tester* i 24-timmarswebbens kvartalsmätning av offentliga webbplatser från januari 2007?

331 svarande	Procent	Antal
Ja, alla tester (även alla utom "Dublin core"-testet)	12	39
Nej, men klarar minst två av testerna	27	90
Nej, klarar inte någon av testerna	13	43
Vår myndighet ingår ej i mätningen	23	75
Ej svar	25	84
Totalt	100	331

* Läs om ert resultat på följande länk <http://www.verva.se/upload/Vagledning/24-timmarswebben/analys/validering070129.htm> (Godkända resultat = grönt)

Tabell 28.

Fråga 31. I hur många byggnader bedriver myndigheten verksamhet?

331 svarande	Procent	Antal Myndigheter
1 byggnad	35	117
2 byggnader	16	52
3-5 byggnader	15	49
3-10 byggnader	8	27
11-20 byggnader	11	37
21-50 byggnader	4	13
51-100 byggnader	3	10
101-600 byggnader	4	14
2000 byggnader	1	1
Ej svar	3	11
Summa	100	331

OBS! Om myndigheten har verksamhet i mer än en byggnad gäller svaren på frågorna 32-39 byggnad med huvudkontor. Finns flera huvudkontor gäller svaren endast en av dessa byggnader.

Tabell 29.

Fråga 32a. Hur långt är det från den entré som kan användas av personer med rörelsehinder till angöringsplats* för bil? (korsad med fråga 3)

331 svarande	≤ 10 m	10 ≥ 25	25 ≤	Ej svar	Summa	Antal
Procent						
Har plan	81	14	2	3	100	204
Ingen plan	75	14	7	4	100	118
Ej svar						(9)
Totalt	79	14	4	3	100	
Antal	260	46	13	12		331

* Angöringsplats: Tillfällig uppställningsplats för på- och avstigning från färdtjänstfordon, taxi eller privata bilar.

Tabell 30.

Fråga 32b. Hur långt är det till en parkeringsplats reserverad för personer med funktionsnedsättning? (korsad med fråga 3)

331 svarande	≤ 10 m	10 ≥ 25	25 ≤	Ej svar	Summa	Antal
Procent						
Har plan	38	33	26	3	100	204
Ingen plan	46	25	24	5	100	118
Ej svar						(9)
Totalt	41	30	25	4	100	
Antal	134	100	84	13		331

Tabell 31.

Fråga 33a. Är gångvägen fram till entrén framkomlig* för personer som använder rullstol? (Korsad med fråga 3)

331 svarade	Ja	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent					
Har plan	91	6	3	100	204
Ingen plan	92	4	4	100	118
Ej svar					(9)
Totalt	91	6	3	100	
Antal	301	20	10		331

* Framkomlig innebär hårdgjord yta, utan kanter eller andra ojämnheter, utan trappor, trappsteg och branta lutningar (lutning högst 1:20, lutningen 1:12 kan accepteras)

Tabell 32.

Fråga 33b. Är entrén i marknivå eller kompletterad med användbar* ramp plattformshiss eller trapphiss om trappsteg leder upp till entrédörren? (Korsad med fråga 3)

331 svarade	Ja	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent					
Har plan	89	8	3	100	204
Ingen plan	91	4	5	100	118
Ej svar					(9)
Totalt	89	7	4	100	
Antal	295	24	12		331

* Förutsättningar för att en ramp ska fungera acceptabelt för personer med funktionsnedsättning är bland annat att lutningen är högst 1:20 i färdriktningen (lutning max 1:12 kan accepteras där flackare lutning inte är möjlig)

Tabell 33.

Fråga 33c. Finns det framför entrédörren en plan hårdgjord yta på minst 1,5m x 1,5m? (Korsad med fråga 3)

331 svarade	Ja	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent					
Har plan	92	6	2	100	204
Ingen plan	92	3	5	100	118
Ej svar					(9)
Totalt	91	6	3	100	
Antal	301	19	11		331

Tabell 34.

Fråga 33d. Har entrédörren automatisk dörröppnare? (Korsad med fråga 3)

331 svarade	Ja	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent					
Har plan	74	24	2	100	204
Ingen plan	75	21	4	100	118
Ej svar					(9)
Totalt	73	24	3	100	
Antal	243	78	10		331

Tabell 35.

Fråga 33e. Är dörröppningen fri från tröskel eller har en tröskel som är högst 25 mm och avfasad? (Korsad med fråga 3)

331 svarade	Ja	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent					
Har plan	84	14	2	100	204
Ingen plan	84	12	4	100	118
Ej svar					(9)
Totalt	83	14	3	100	
Antal	275	46	10		331

Tabell 36.

Fråga 33f. Vilket är det fria passagemåttet för entrédörren när den är öppen 90 grader? (Korsad med fråga 3)

Fråga 3	Mindre än 84 cm	84 cm eller mer	Summa	Antal
Procent				
Har plan	10	90	100	204
Ingen plan	8	92	100	118
Ej svar				(9)
Totalt	9	91	100	
Antal	30	301		331

Tabell 37.

Fråga 34. Är den entré som kan användas av personer med rörelsehinder myndighetens huvudentré? (korsad med fråga 3)

331 svarande	Ja	Nej	Tillgängli gentré saknas	Ej svar	Summa	Antal
Procent						
Har plan	78	18	2	2	100	204
Ingen plan	82	13		5	100	118
Ej svar						(9)
Totalt	79	16	2	3	100	
Antal	263	52	5	11		331

Tabell 38.

Fråga 35a. Kan man ta sig till från entrén till reception, kapprum och toalett samt till de utrymmen som ofta används av besökare utan att passera trappor/trappsteg *? (Korsad med fråga 3)

331 svarade	Ja	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent					
Har plan	91	7	2	100	204
Ingen plan	90	5	5	100	118
Ej svar					(9)
Totalt	90	7	3	100	
Antal	297	22	12		331

* Eventuell hiss är minst 1,1x1,4 m med dörr på kortsida och utrymmet framför hissen minst 1,5x1,5 m. Eventuell ramp lutning1:12.

Tabell 39.

Fråga 35b. Är dörrarna fria från tröskel eller har trösklar som är högst 25 mm och avfasade? (Korsad med fråga 3)

331 svarade	Ja	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent					
Har plan	86	11	3	100	204
Ingen plan	87	7	6	100	118
Ej svar					(9)
Totalt	86	10	4	100	
Antal	284	33	14		331

Tabell 40.

Fråga 35c. Finns automatisk dörröppnare och dörrstängare? (korsad med fråga 3)

331 svarande	Både öppnare och stängare	Öppnare	Stängare	Nej, öppnare eller stängare	Ej svar	Summa	Antal
Procent							
Har plan	51	14	3	28	4	100	204
Ingen plan	42	15	2	33	8	100	118
Ej svar							(9)
Totalt	47	15	2	31	5	100	
Antal	156	48	7	103	17		331

Tabell 41.

Fråga 35d. Vilket fria passagemått har dörrar som måste passeras*? (mätt när dörren är öppen 90 grader) (Korsad med fråga 3)

Fråga 3	Mindre än 84 cm	84 cm eller mer	Summa	Antal
Procent				
Har plan	25	75	100	204
Ingen plan	17	83	100	118
Ej svar				(9)
Totalt	22	78	100	
Antal	72	259		331

* Avses invändiga dörrar som måste passeras för att ta sig till reception, kapprum, toalett och utrymmen som ofta används av besökare.

Tabell 42.

Fråga 36. Finns det minst en toalett som kan användas av person som använder eldriven rullstol i ert huvudkontor?* (Korsad med fråga 3)

331 svarade	Ja	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent					
Har plan	73	26	1	100	204
Ingen plan	72	24	4	100	118
Ej svar					(9)
Totalt	71	26	3	100	
Antal	235	86	10		331

* Toalett som kan användas av person som använder eldriven rullstol ska ha en yta på 2,2 x 2,2m och fritt utrymme med bredden 0,9 m på båda sidor om toalettstolen samt armstöd på båda sidor om toalettstolen.

Tabell 43.

Fråga 37. Är huvudkontorets lokaler utformade så att de fungerar för personer med nedsatt syn?

331 svarande	Procent	Antal
Myndigheter som svarat ja:		
Alla lokaler väl belysta med bländfri belysning	63	210
Stora glasytor är markerade i ögonhöjd	44	146
Taktil markering finns på hissknappar	32	106
Tal som upplyser om våningsplan finns i hissar	12	38
Alla trappor är kontrastmarkerade	25	84
Dörrarna kontrasterar mot omgivande väggar	44	146
Skyltar, symboler och texter lättläst utformade och lätta att upptäcka	56	187
Bemannad reception	85	282
Totalt	100	331

* Till lokaler räknas alla typer av lokaler - entré, arbetsrum, korridorer, hörsalar, toaletter, osv.

Tabell 44.

Fråga 38. Finns hörselteknisk utrustning (minislinga, teleslinga, mikrofoner) i huvudkontorets lokaler? (korsad med fråga 3)

331 svarande	Ja, i flera lokaler	Ja, i en lokal	Nej	Ej svar	Summa	Antal
Procent						
Har plan	36	23	39	2	100	204
Ingen plan	39	23	32	6	100	118
Ej svar						(9)
Totalt	37	23	37	3	100	
Antal	121	76	121	10		331

Tabell 45.

Fråga 39. Uppfyller huvudkontorets lokaler* följande grundläggande krav för personer med allergi eller överkänslighet?

331 svarande	Procent	Antal
Myndigheter som svarat ja:		
Är det parfymförbud	3	10
Inga heltäckande mattor	79	262
Är det förbud mot pälsdjur i lokalerna	52	172
Undviks gröna växter som kan vara allergiframkallande	66	219
Undviks allergiframkallande rengöringsmedel vid städning	85	281
Totalt	100	331

* Till lokaler räknas alla typer av lokaler - entré, arbetsrum, korridorer, hörsalar, toaletter, osv.

Bilaga 4. Kommentarer från de svarande

Fördjupad undersökning

Här presenteras visst grunddata. Det är ett urval av myndigheternas kommentarer till deras svar i enkäten. Förklaringarna är till stöd för Handisam i analysen. Inläggen presenteras under rubrikerna tillgänglig verksamhet, tillgänglig kommunikation och information, tillgänglig webb, och tillgängliga lokaler. Frågan som ställdes i enkäten är underrubrik och kommentarerna är sorterade efter olika typer av svar.

Tillgänglig verksamhet

Har myndigheten rutiner för att hantera interna och externa klagomål på bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning? Om Ja: Beskriv detta kortfattat (fråga 17)

Hanteras som alla andra klagomål.

"Hanteras som alla klagomål. Om det inte kan klaras ut av den som har hand om frågan hanteras den direkt av myndighetens direktör."

"Kontakt tas med någon i ledningsgruppen."

Inga klagomål har inkommit.

"Om det skulle förekomma, tas det in och åtgärdas i den administrativa verksamheten."

"Vinnova har aldrig haft klagomål på bristande tillgänglighet. Skulle sådana uppkomma hanteras de av den administrativa chefen. Våra lokaler är så pass nya och lättillgängliga att det knappast är troligt att detta sker."

Särskild rutin behövs inte.

"... Några särskilda rutiner finns inte framtagna. Det är dock klart vilken avdelning som ansvarar för vilka frågor inom tillgänglighetsområdet. Särskild rutin erfordras inte."

Klagomål hanteras på den avdelning där de hör hemma.

"Klagomål hanteras i de funktioner där de hör hemma. Till exempel informationsrelaterade frågor via

informationsfunktionen. Personalfrågor via administrativa chefen. etc."

"Alla synpunkter på Valmyndighetens verksamhet (exempelvis arbetssätt, webbplats eller trycksaker) tas omhand och förmedlas till berörda inom ansvarsområdet för analys, uppföljning och åtgärd. Detta sker oavsett om frågan rör tillgänglighet eller något annat."

Klagomål tas emot i receptionen och/eller diarieförs.

"Klagomål kan tas emot i receptionen eller av envar anställd på länsrätten. Synpunkter vidarebefordras till chefsadministratören."

"Samtliga klagomål diarieförs, och hanteras som inkommet ärende av ansvarig chef."

"... Om klagomålen kommer per e-post eller telefon tar vår informationsansvarige hand om det. Om någon besökare klagat får vi som arbetar i forskarexpeditionen ta det för att sedan föra det vidare. Interna klagomål förutsätter jag att bland annat skyddsombuden tar hand om."

Hanteras inom det systematiska arbetsmiljöarbetet.

"Interna klagomål ska hanteras som alla andra synpunkter avseende arbetsmiljö: det vill säga i samband med systematiskt arbetsmiljöarbete: underhand till skyddsombud eller chef, i samband med skyddsronder etc."

"Internt - via skyddskommittén och i rutinerna för chefens arbetsmiljöansvar, årlig arbetsmiljöplan. Externt - Inbjudningar till externa till exempel för utbildningar sker genom utbildningssamordnare som åtgärdar de tillgänglighetsfrågor som kan uppstå."

"Myndigheten har ett arbetsutskott med representanter från arbetsgivare och arbetstagarorganisationer. Skyddsombudet ingår i gruppen. Gruppen arbetar med att planera, genomföra och följa upp aktiviteter i det systematiska arbetsmiljöarbetet, där tillgänglighet är en naturlig del. Alla händelser, tillbud eller klagomål rapporteras till berörd enhetschef eller till den administrativa chefen som har det övergripande ansvaret. Skyddsombudet underrättas samtidigt, på enhetschefens ansvar. Arbetsutskottet och skyddsombudet går sedan igenom ärendet för att se på vilket sätt den bristande tillgängligheten kan åtgärdas."

Synpunktsblanketter kan lämnas in.

"I samband med besök till Historiska museet finns så kallade synpunktsblanketter som kan fyllas i och lämnas in. Blanketterna sammanställs, åtgärder vidtas och uppföljning sker kvartalsvis i myndighetens ledningsgrupp. Personalen har inarbetade rutiner för att ta om hand muntliga klagomål. Rutiner finns även för att ta om hand synpunkter som kommer till exempel genom e-post eller telefon.

Klagomålsrutin finns integrerat i verksamheten.

"Klagomålsrutin finns införd i vårt kvalitetssystem."

"Som polismyndighet är vi tillgängliga dygnet runt samt har en stor erfarenhet av att hantera klagomål.

"Myndigheten har rutiner för att hantera kundsynpunkter. Interna klagomål tas upp med närmaste chef.

"På verkets intranät finns ett förbättringssystem "C2" där interna synpunkter och klagomål tas emot för att sedan slussas vidare till ansvarig person. Vid externa klagomål vidarekopplas samtalen via växeln till berörd person.

Webb-baserat rapporteringssystem.

"Det finns allmänna rutinbeskrivningar för hanteringen av klagomål som PTS får in från allmänhet på post, tele- och Internettjänster, men inga specifika för funktionshinderfrågor. Det finns heller ingen särskild kategori för frågor/klagomål om bristande tillgänglighet för funktionshindrade i databasen som vi använder för att registrera inkomna klagomål. Skulle ett klagomål avse de tjänster som vi upphandlar för personer med funktionsnedsättning är rutinen sådan att ansvarig handläggare ska vara tillgänglig för att svara på frågor telefonledes om så behövs."

"För att kunna följa upp eventuella brister och klagomål har Tullverket tillgodosett en enkel väg in via vår webbplats eller via telefon. På Tullverkets webbplats kan privatpersoner, företag och press ställa frågor samt framföra klagomål, tips och synpunkter. Här finns även möjlighet att ta kontakt med Tullverkets kundombudsman (KUNO). Dessa klagomål och synpunkter följs alltid upp enligt fastställd ordning."

Enligt modellen för likabehandling av studenter.

"I vår likabehandlingsplan finns rutiner för att behandla klagomål eller diskriminering. Vi har en likabehandlingshandläggare som tar emot klagomål från studenterna och som sedan handlägger ärendet. För personalen så är det personalchefen som har ansvar för detta."

Tas om hand centralt.

"Från och med kvartal 4 2006 hanteras dessa frågor av AMS Kundtjänster i Östersund för hela Arbetsmarknadsverket. Tidigare har dessa frågor hanterats av Länsarbetsnämndens stab."

"Frågor och eventuella klagomål avseende tillgänglighet kanaliseras via Kundcenter ..."

Har myndigheten rutiner för att hantera interna och externa klagomål på bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning? Om Nej: Beskriv detta kortfattat (fråga 17b)

Frågan har ej varit aktuell.

"Myndigheten vänder sig inte direkt till en allmänhet. Det har inte varit aktuellt."

"Situationen har aldrig uppstått. Vi har inga anställda med funktionsnedsättning och har väldigt få besökare på myndigheten."

"Frågor av detta slag uppkommer så sällan att det inte finns anledning att utarbeta några särskilda rutiner. De får avgöras från fall till fall."

Har ingen handlingsplan.

"Arbetet har inte påbörjats."

"Vi har just börjat vårt arbete, några skrivna rutiner finns ej, intern löser vi problemen när dom uppkommer."

"Eftersom vi nyss har fastlagt handikapplanen har vi inte hunnit gå vidare och konkretisera arbetet."

Kommer att ta fram rutiner.

"Handlingsplanen är just antagen och kommer att vidareutvecklas."

"Vi kommer att ta in rutiner i vår handlingsplan när den uppdateras."

"Det har vi missat men det kommer att fixas."

Har rekryterare genomgått utbildning om lagstiftningen som förbjuder diskriminering i arbetslivet på grund av funktionsnedsättning? (fråga 19)

Små myndigheter nämner att de sällan nyrekryterar och att de inte har någon speciell rekryterare.

"Har ingen rekryterare."

Andra myndigheter nämner att de redan har kunskap om lagstiftning.

"Personalchefen är ansvarig för all rekrytering i myndigheten och är väl insatt i regelverken."

"Eftersom rekryterarna är jurister är de väl förtrogna med lagstiftningen ifråga."

"All rekrytering sköts och beslutas av lagmannen. Har inte deltagit i någon utbildning som fokuserat uteslutande på dessa frågor."

Man tar för givet att rekryteringskonsulter har denna kompetens.

"Anlitar professionell rekryteringskonsult."

Vissa nämner att de har genomgått utbildning.

"Utbildning i antidiskriminering på arbetsplatsen. Projektet mångfald och antidiskriminering drivs på myndigheten där bemötande, attityder och rekrytering ingår."

"En rekryterare har deltagit i en endagsutbildning som berör rekrytering ur samtliga lagstiftning mot diskriminering."

"Personalchef, jämställdhets-/mångfaldshandläggare har erhållit generell information/utbildning."

"Ett särskilt seminarium för vissa personalhandläggare genomfördes våren 2006. Inom Regeringskansliet finns riktlinjer mot diskriminering som alla personalhandläggare följer."

"Det ingår både i den rekryteringsutbildning och personaladministrativa utbildning som ges till personalen. Alla borde ha nåtts av denna utbildning."

Utbildning kommer att äga rum.

"Chefen och chefsadministratören skall i mitten av maj på en utbildning som bland annat behandlar ovanstående fråga."

"Alla chefer kommer under 2007 att kallas till en särskild rekryteringsutbildning där området diskriminering i arbetslivet kommer att behandlas. (Rekryterare vid personalenheten har fått utbildning)."

"Inte ännu, men det ligger som del av antidiskrimineringsstrategin som återrapporteras till regeringen i september 2007."

"Alla rekryterare kommer att gå en planerad utbildningsdag under hösten 2007."

"Ingår i planerad utbildning under 2007."

Vid anställningsintervju: Uppfylls kraven på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning? (fråga 20)

Ja, om du informerar i förväg om din funktionsnedsättning.

"Ja, självklart skulle det ordnas om det framgår av ansökan att behovet finns. Har aldrig varit aktuellt. Omsättningen av personal är liten."

"Förutsättningen för att vi skall lösa denna fråga är att den sökande anger eller berättar när vi ringer upp att de har någon form av funktionshinder."

"Under förutsättning att myndigheten fått information av den arbetssökande att vederbörande har ett funktionshinder, genomförs anställningsintervjun med beaktande av alla de faktorer som erfordras för att en arbetssökande med funktionshinder inte ska missgynnas på grund av sitt funktionshinder eller av annan omständighet. I myndighetens policy för ökad tillgänglighet för personer med funktionshinder för perioden 2007-2009 är ett av målen, att personer med funktionshinder ska ges samma möjligheter som andra att arbeta inom myndigheten. Detta innebär att de i praktiken ska kunna söka lediga anställningar på lika villkor som andra och att krav på tillgänglighet beaktas i samband med rekrytering."

Ja nu, eller efter flytt.

"Intervjuerna hålls för det mesta i lokaler som uppfyller de flesta av de generella tillgänglighetskrav för personer med funktionshinder."

"Kraven kommer att uppfyllas i nytt hus."

"Våra lokaler är ändamålsenliga. Om någon har funktionshinder så har vi möjlighet att ta emot den. Lokalerna är låsta och man måste som besökare alltid lotsas runt."

Ja till viss del.

"Vissa av kraven på tillgänglighet uppfyller vi alltid till exempel att lokalerna är tillgängliga för rullstolsburna. Vid andra funktionshinder till exempel där det finns behov av teckenspråkstolk ordnar vi det på begäran."

"Vi har kontakter och tillgång till lokaler för dem som har nedsatt hörsel i övrigt är alla utrymmen och entréer med mera anpassade för dem med funktionshinder, rullstol syn med mera."

"Vi har trösklar till rummen och ingen hörselslinga, men lokalerna uppfyller kraven i stort."

Har aldrig hänt.

"Vi har inte ställts inför frågan."

"Det har aldrig uppkommit fråga om detta. Lokalerna är dock mycket handikappanpassade."

Saknar överblick.

".... I denna fråga är det omöjligt att ha överblick och insikt i varje avdelnings anställningsförfarande."

Har eventuella stöd- och anpassningsåtgärder för personer med funktionsnedsättning övervägts? (fråga 21)

För många, speciellt små myndigheter, har det inte varit aktuellt.

"Problemet har aldrig aktualiserats."

"Har aldrig ställts inför frågan."

"Har för närvarande inga anställda med funktionshinder."

Om det blir aktuellt kommer åtgärder att genomföras.

"Om funktionshindrad person anställs kommer nödvändiga åtgärder att genomföras. Besökare som är funktionshindrad tas om hand och blir ledsagad. (Vi har väldigt få besök.)"

"Myndigheten har personal med funktionshinder som konstruktivt bidragit till att göra lokalerna anpassade, både för anställda och för besökare."

I flera av kommentarerna relaterar man till sin tillgänglighetsplan.

"Har inte varit aktuellt än, men enligt handlingsplanen görs anpassningen om behovet uppstår."

Det är en stor grupp som övervägt stöd och anpassning och de beskriver på vilket sätt.

"Naturligt att se över eventuella hinder när anställd med funktionshinder så kräver. De fall jag vet om har rört sig om automatiska dörröppnare och särskilt akustiskt behandlade rum, vilket tyder på att grundförutsättningarna (hissar, dörrbredder, RWC) redan finns."

"Dörröppnare."

"Vi har vidtagit individuella stöd och anpassningsåtgärder där det funnits ett behov hos någon anställd. Vi har också åtgärdat generella brister i tillgängligheten, men då har det inte varit utifrån ett individuellt behov."

"Vi har haft en person anställd med svåra allergiska besvär och då ordnade myndigheten en arbetsplats för denna enligt de rekommendationer som fanns."

"Dörröppnare och eldriven moped för en anställd, även anpassning vid arbete med data."

Stöd och anpassning med hänvisning till arbetsmiljölagen.

"Vi utgår från arbetsmiljölagens portalparagraf. Vi har tidigare haft personer med rörelsehinder och då anpassat i första hand lokaler, parkering och liknande. Synskadad anställd har särskilda hjälpmedel."

"...har ett flertal personer anställda med egna funktionshinder av olika slag. Olika former av stöd och anpassningsåtgärder, utifrån

vad som anges i 3 kap. 2 stycket Arbetsmiljölagen (1997:1160) har vidtagits för att inga onödiga hinder ska uppstå för dem i deras arbete och den fysiska miljön har anpassats där så erfordras. Poliserna tillhör en av de grupper i samhället som enligt arbetsskadestatistiken drabbas mest av arbetsskador. Detta beror på att polisens uppgifter är av sådan art att personal riskerar att utsättas för våld, olyckor eller på annat sätt skadas i tjänsten. För de personer som skadas i tjänsten har polismyndigheten samma ansvar andra arbetsgivare har enligt föreskrifter i lag (1962:381) om allmän försäkring, men också moraliskt ansvar relaterat till den tillit medarbetarna måste känna för att våga agera i farliga situationer. Detta ansvar innebär personal anställd inom polisen måste kunna känna, att om något händer mig så har jag en arbetsgivare som ställer upp för mig och som erbjuder mig fortsatt meningsfulla och stimulerande arbetsuppgifter om jag skulle skadas. I myndighetens handlingsplan för ökad tillgänglighet för personer med funktionshinder för år 2007, mål 7. 3, anges att en inventering av vilka behov personal inom myndigheten med eget funktionshinder har, och hur deras arbetsmiljö svarar mot dessa behov, ska påbörjas. Denna inventering kommer att ligga till grund för fortsatta stöd- och anpassningsåtgärder. I planen anges vidare, under mål 7. 3, att under 2007 ska en studie över vilka arbetsuppgifter inom myndigheten som kan vara möjliga att utföra för personer med olika slag av funktionshinder förberedas för genomförande under år 2008."

Universiteten ska efterleva flera olika regelsystem; förordningen, Likabehandlingslagen, Enkelt avhjälpt hinder och Arbetsmiljölagen. I sina svar syftar universiteten främst på stöd- och anpassningsåtgärder för studenter med funktionsnedsättning.

"Studenter med funktionshinder erbjuds stöd i studierna, till exempel anteckningshjälp, mentor, inläst kurslitteratur, anpassad examination, resursdatorer med speciellt avpassade program."

"Generellt försöker vi anpassa lokaler och verksamhet för att passa för så många som möjligt. Därutöver lämnas särskilt stöd till studenter med funktionshinder. I något fall har också anpassningar gjorts för anställd med funktionshinder."

"De behov som anställda och studenter med funktionshinder önskar få tillgodosedda har vi hittills lyckats klara av till belåtenhet."

"Vid alla om- och nybyggnationer beaktas tillgängligheten, enligt Boverkets krav HIN och LTUs egna krav och ambitioner. Åtgärder genomförs löpande tillsammans med fastighetsägaren

för att förbättra tillgängligheten ytterligare. Det sker också ett kontinuerligt arbete med att förbättra tillgängligheten i undervisningen. Funktionshindersamordnarna håller regelbundet utbildningar med lärare för att öka tillgängligheten i undervisningen, både genom sitt eget beteende och genom att använda tillgänglig teknik. Dessutom finns fastlagda kursplaner som måste följas för att studenterna ska kunna förbereda sig, till exempel finns kurslitteraturen listad, så att funktionshindrade ska kunna hitta denna eller anpassa den till ett, för dem, tillgängligt format. Funktionshindersamordnarna hjälper också funktionshindrade studenter att få tillgång till de hjälpmedel och det stöd de behöver för att klara studierna."

Tillgänglig kommunikation och information

Hur kan man kommunicera med er myndighet? (fråga 22)

Vissa myndigheter har kommit längre i teknikutvecklingen kring kommunikation än andra.

"Inför varje val upprättar Valmyndigheten en informationsplan där tillgänglighetsaspekten finns med som en särskild del. Varje val är unikt i tiden och kunskap samlas in om den rådande situationen i planeringen och utformningen av informationsinsatserna. Tillgänglighetsaspekten utgör där ett prioriterat område. Inför 2006 års val utrustades Valmyndighetens gratisnummer, 020-825 825, med Teletal. Teletal är en tjänst som ger personer som så önskar tillgång till en förmedlare som finns med under telefonsamtalet (via trepartssamtal) och repeterar svårförståeligt tal, ger minnesstöd och/eller hjälper personer med skriv- och lässvårigheter att göra minnesanteckningar.

"SMHI kan nås med texttelefon via Telias förmedlingstjänst 90160 Tecken- och skrivtolkning försöker vi lösa när behov uppstår med extern hjälp. Detta inträffar mycket sällan."

"Larmnummren är anpassade (enligt kollega, men kolla med Rikspolisstyrelsen) för de flesta. Det går att anmäla brott på Internet. Besökare (anmälare, tillståndssökare, vittnen, missänkta, asylsökande, passlösa) har rätt till den hjälp de behöver, vare sig de är traumatiserade, stumma, blinda, döva, icke-svensktalande etc. Förutom egen kunnig personal så använder vi resurser från sjukvården, socialförvaltningar, tolkcentraler etc.

Tingsrätter, länsrätter och hovrätter hänvisar svaren till Domstolsverket.

"Domstolssverige är att betrakta som en koncern, med Domstolsverket (DV) som central, sammanhållande del. DV tillhandahåller policys, tekniska system och teknisk infrastruktur, grafisk layout och andra typer av standardiserade verktyg och gränssnitt etc. ..."

Flera myndigheter uppger att man kan kontakta dem via sms.

"Samtliga anställda har mobiltelefoner och tar emot SMS och mobiltelefonnumren är utlagda på webben

"Utbildningskatalogen kan beställas via SMS.

"...SMS har använts vid studentrekrytering. SMS-numret har då funnits i annonsen. Vi har då upphandlat tjänsten just för det tillfället."

Ett fåtal har Skype och Chat i webbfönster

"Videosamtal via ISDN. I övrigt erbjuds andra alternativ om behov uppstår."

"Vi kan nås via chat MSN/ ICQ och Skype om personen som man försöker nå har dessa program installerade på sin dator. All personal har inte det, men möjligheten finns."

"Vid behov kan chat och Skype ordnas...."

En myndighet tar upp säkerhetsfrågan som försvårar användningen av ny teknik

"Skype innebär en säkerhetsrisk för systemet och vi använder det inte. Vår kommunikation med allmänhet är mycket liten.

Flera myndigheter uppger att frågorna kommer att utvecklas.

"Teckentolkning och kommer att utredas, likaså hörselslinga."

"Detta är ett område (skrivtolkning) vi behöver utveckla."

Finns hörselteknisk utrustning (minislinga, teleslinga, mikrofoner) i huvudkontorets lokaler? (fråga 38)

Det finns mycket kvar att förbättra när det gäller tillgängligheten för personer med hörselnedsättning. De få som har högtalarsystem eller teleslinga har det vanligtvis endast i en lokal, till exempel i föreläsningssalen eller förhandlingssalen.

"Finns där vi har muntliga förhandlingar."

"Mikrofoner och högtalarsystem finns i en lokal."

Endast i begränsad omfattning förekommer det i flera av myndighetens lokaler.

"I föreläsningssalen samt i två av studierummen finns teleslinga."

"I de publika delarna av museet finns högtalarsystem i utställningssalar, hörselslinga i auditorium och biograf. Lösning för entré/kassadisk och mötesrum utreds. Kontorslokaler i övrigt har ingen hörselteknisk utrustning installerad.

"En portabel hörslinga kommer att köpas in som kan användas i flera lokaler. Dessutom kommer vi under året utreda möjligheten att installera en fast slinga i den största samlingslokalen."

Tillgänglig information

Hur arbetar myndigheten med tillgänglig layout i trycksaker för att underlätta läsning och förståelse? (Fråga 23)

Nedan följer exempel på konkreta beskrivningar som myndigheterna lämnat över arbetet med tillgänglig layout.

Boverket

"Boverket har en grafisk profil som vi följer genom att använda mallar för våra dokument och trycksaker. Den grafiska profilen stämmer överens med de synskadades riksorganisations rekommendationer."

Datainspektionen

"Vi strävar efter att skapa tillgänglig layout genom att: Alltid ha bra kontrast mellan text och bakgrund. Normalt sett svart text på vit eller mycket ljus bakgrund. Använda typsnitt med serifer (t.ex. Times New Roman och Garamond) för brödtext och därigenom skapa lättläst text. Välja teckenstorlekar enligt rådande rekommendationer för läsbarhet. Radlängd anpassas för att underlätta läsning. Använda obestrukna papper till trycksaker som domineras av text för att underlätta läsning. "

Elsäkerhetsverket

"Vi följer 24-timmars kraven på all nyproducerad informationsmaterial"

Handikappombudsmannen, HO

"Vi utgår ifrån SRF:s riktlinjer 'Många kan läsa mer'."

Handisam, Myndigheten för handikappolitisk samordning
"Enligt rekommendationerna i Handisams riktlinjer."

Högskolan Väst

"I alla trycksaker är vi noga med att skapa god läsbarhet genom att inte layouta med för långa rader eller för liten gradstorlek. Projicerar sällan eller aldrig färgad text mot annan färgad bakgrund utan håller oss generellt till svart text på vit botten. Vi jobbar nästan uteslutande i matta papper för att undvika reflexer, samt strävar efter en "ren" layout i alla trycksaker där bild och text är tydligt åtskilda och det är lätt för läsaren att hitta på sidan."

Jämställdhetsombudsmannen, JämO

"Genom bland annat att erbjuda utbildning på området till personer som producerar material."

Konsumentverket

"Vi har använt oss av Handisams riktlinjer och hänvisar till dessa vid upphandling av layout-, formgivning- och trycksaksproduktion. Dock inget skullkrav."

Livruskammaren, Skoklosters slott, Hallwylska museet

"Vi har våra bastexter på lättläst, vi har valt ett typsnitt s.k. lineär stil som underlättar för läsförståelse, genom att välja storlek och radavstånd m.m.gör vi våra texter mer läsbara. Genom webben erbjuder vi nedladdningsbara mp3 filer med inläst information."

Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning, NSHU

"Hänsyn till detta skall ha tagits i den grafisk profilen som informatörerna tagit fram med en byrå. Här tror jag det vore mycket bra om Handisam tog fram klara riktlinjer och förslag till policy och exempel där man kan se skillnader och varför, för jag känner att man krigar mot form och färg kontra funktionshinder anpassning ibland och jag vill ha mer kött på benen i denna strid."

Skatteverket

"Brödtext i typsnitt Century Old Style 10 el 11 punkter, vanligen tvåspalt med 50-55 tecken per rad. Vanligaste format A4. Konsekventa och många rubriker i avvikande typsnitt, Frutiger. Ofta förtydligande exempel. Alltid ljusa tonplattor, vanligtvis svagt gul ton. Svart text. Blankrad vid nytt stycke. Matt papper som inte ger reflexer."

Statens räddningsverk, SRV

"I bokproduktionen jobbar vi medvetet med tydlig layout, läsbarhet, korta textrader, luftiga sidor, bilder etc. Papperskvalitet - alltid miljövänligt papper. Noggrann språkbearbetning av boktext för att göra texterna begripliga."

Stockholms universitet

"Vi är en stor och decentraliserad myndighet men vi fokuserar framförallt på den informationen som den stora allmänheten tar del av: centrala hemsidor och utbildningskatalogen. Målet är att universitetets tryckta utbildningskatalog och övrigt tryckt material är så tydligt och tillgängligt som möjligt bl. a med avseende på lästthet, tydlig layout, typsnitt och färgval. All information som tycks ska även finnas på universitetets hemsida. I det tryckta materialet skall alltid en exakt hänvisning till rätt sida på hemsidan finnas."

Valmyndigheten

"Inför varje val upprättar Valmyndigheten en informationsplan där tillgänglighetsaspekten finns med som en särskild del. Varje val är unikt i tiden och kunskap samlas in om den rådande situationen i planeringen och utformningen av informationsinsatserna. Valmyndigheten är väl medveten om vikten av att skriva och presentera budskap på ett enkelt och pedagogiskt sätt, tillgänglighetsaspekten utgör ett prioriterat område. Produktion av material och tjänster utformas med beaktande av personer med särskilda behov. Valmyndigheten har tagit fram en checklista för tillgänglighet gällande informationsmaterial och blanketter med utgångspunkt från Handikappombudsmannens riktlinjer för en tillgänglig statsförvaltning. Texterna och layouten till samtliga tryckta produkter genomgår ett antal grundliga remissrundor inom myndigheten innan text och bild slutligen beslutas. I ett antal fall har även texter skickats till ett urval av de regionala och lokala valmyndigheterna för synpunkter innan de färdigställs. Röstkortet, som är den produkt som når flest personer (dvs. alla röstberättigade) och därmed har störst informationsvärde, genomgick även fokusgruppsundersökning inför valet 2006. Syftet var att få feedback på layout och innehåll för att säkerställa att informationen var lätt att förstå. Även andra produkter genomgick fokusgruppsundersökningar."

Vägverket

"Det finns en grafisk manual att följa och den bygger på Riktlinjer om en tillgänglig statsförvaltning."

Fråga 24. Hur arbetar myndigheten med ett tillgängligt språk för att underlätta läsning och förståelse?

Nedan följer exempel på några konkreta beskrivningar som myndigheterna lämnat över arbetet med tillgängligt språk.

Blekinge Tekniska Högskola

"Under 2007 är tillgänglighetsfrågan i fokus för Informationsavdelningens arbete och vi kommer att uppmärksamma frågan om ett tillgängligt språk."

Boverket

"Boverket arrangerar regelbundet språkvårdskurser för Boverkets medarbetare. Boverket fick språknämndens utmärkelse för klarspråk 1999."

Datainspektionen

"Datainspektionen har en aktiv språkvårdsgrupp som arbetar med att förbättra myndighetens texter. Under 2007 har dessutom en extern konsult tagit fram checklistor för hur Datainspektionens texter ska utformas. Vidare har konsulten utbildat Datainspektionens medarbetare i att skriva bättre och mer lättförståeligt. Utbildningen har bedrivits i mindre grupper där man har diskuterat varandras texter och gemensamt kommit fram till förbättringar."

Domstolsverket, DV

"Alla texter på Sveriges Domstolars webbplats är skrivna med utgångspunkt i att så många som möjligt ska kunna tillgodogöra sig innehållet. Vi strävar efter att den viktigaste informationen ska ligga högst upp på varje webbsida, presentera relaterad information på ett strukturerat och konsekvent sätt samt använda mellanrubriker och länkar i dokumentet för att hjälpa besökaren att hitta rätt."

Finansinspektionen

"Utbildning i klarspråk genomförs löpande sedan flera år."

Granskningsnämnden för radio och TV

"Myndigheten arbetar mycket aktivt med att använda ett tillgängligt språk. Vi arbetar med att skriva tydliga och lättförståeliga texter och har arbetat fram skrivregler som vi har att hålla oss till."

Handikappombudsmannen, HO

"Vi har bl.a. utarbetat riktlinjer för tillgängliga brev där vi beskriver hur man skriver begripligt för personer utan juridiska kunskaper, det vill säga översätter juridiskt fackspråk till klarspråk. Vi har även testat vår webbplats ur

begriplighetsperspektiv, det vill säga hur lätt informationen hittas och förstås."

Högskoleverket, HSV

"Högskoleverket följer rekommendationerna i boken "Myndigheternas skrivregler" samt har även på egen hand tagit fram broschyren "Kommunicera bättre skriftligen" för myndighetens anställda. Broschyren innehåller råd och tips om vad man ska tänka på för att skriva bättre texter. Högskoleverket har även särskilda riktlinjer för webbtexter."

Högsta domstolen

"Vi underlättar tillgängligheten på webbsidan."

Idrottshögskolan i Stockholm, GIH

"På webben gör vi alltid korta stycken med många mellanrubriker. Vi försöker också alltid använda ett så klart och enkelt språk som möjligt. Vad det gäller lärares och forskares egna presentationer behöver göras särskilda insatser för att göra de språkliga presentationerna mera tillgängliga."

Internationella programkontoret för utbildningsområdet

"Arbetar för tillgängliga texter, att få tydlig och lättförstående svenska. Har policy att följa Svenska språknämndens och Klarspråks riktlinjer."

Kammarkollegiet

"Språket är anpassat efter kollegiets målgrupp. Kollegiet är en stabsmyndighet som främst serverar Regering och andra myndigheter."

Kammarrätten i Sundsvall

"Vi försöker skriva begripliga domar och beslut. Vi har haft personal från Klarspråksgruppen på besök och som har informerat all personal."

Länsarbetsnämnden i Dalarnas län

"Beslutet först i beslut (före förklarande text) sammanfattning av det viktigaste i ingress eller puff på webben."

Länsarbetsnämnden i Uppsala län

"AMS har huvudansvar för myndighetens samlade information, som till exempel handlar om myndighetens serviceåtagande, information om lagar och regler etc. Länsarbetsnämnden hänvisar därför till AMS svar på frågeställningarna. Ambitionen med länets egenproducerade trycksaker är att de ska vara visuellt och språkligt lättillgängliga, detta underlättar för alla kunder, inklusive personer med funktionshinder. För frågorna 25-30

hänvisar Länsarbetsnämnden till AMS svar på frågeställningarna."

Länsrätten i Norrbottens län

"Domskrivning kan vi inte påverka eftersom den enskilde domaren helt förfogar över innehållet."

Länsrätten i Uppsala län

"Att skriva begripliga domar och beslut är det vi ägnar den mesta arbetstiden åt."

Länsrätten i Västmanlands län

"Ett så förenklat språk som är möjligt vid den domstol används. Domslutet ligger sist i domen."

Länsrätten i Örebro län

"Den språkliga utformningen av domar och beslut omfattas av den enskilde domarens självständighet."

Nationellt centrum för flexibelt lärande, CFL

"Ambitionen är att skriva korta texter med enkelt språk, kort sammanfattning till längre texter."

Polismyndigheten i Hallands län

"Polisens skriv-språkregler följs."

Polismyndigheten i Stockholms län

"Polisens rättsvårdande funktion ställer särskilda krav på exakt och tydlig språkbehandling. Inom Polisen produceras stora mängder av text av många olika slag. Anmälningar, förhör, beslut och brev är exempel på texttyper som förekommer. Då det gäller texter av informativ karaktär, på exempelvis myndighetens webbsidor, är riktlinjerna att sådana texter ska vara kortfattade, enkla och överskådliga. För att underlätta läsning och förståelse strävar myndigheten efter att skriva begripligt och att inte använda förkortningar som försvårar förståelse av innehållet. Myndigheten följer i sitt arbete med att göra språk och information tillgänglig Rikspolisstyrelsens "Riktlinjer för skrivande inom Polisen" (2004). Riktlinjerna ger anvisningar om disposition, mellanrubriker, styckeindelning och läsarvänlig meningsbyggnad. Då det gäller texters form och typsnitt hänvisas i riktlinjerna till den av Rikspolisstyrelsen utgivna "Polisens grafiska profil" (2005)."

Riksdagsförvaltningen

"I riksdagsförvaltningen finns en språkvårdare anställd och en språkgrupp. Dessa bedriver ett språkvårdande arbete via bland annat riksdagens intranät och regelbundna språkbrev. För att

rikta uppmärksamhet på språkfrågorna i riksdagen och öka medvetenheten om betydelsen av ett enkelt och klart språk har förvaltningen genomfört seminarier för ledamöter och personal om språket i och utanför riksdagen. Gymnasieskolans elever är en prioriterad målgrupp för riksdagens informationsverksamhet. Det innebär att stora delar av informationsmaterialet är skrivet på ett språk som ska underlätta läsning och förståelse för denna målgrupp, vilket gynnar läsare i alla målgrupper. Särskild information produceras löpande på lättläst svenska. Skrivande informatörer har fått utbildning i att skriva lättläst svenska. Handböcker för texterna på riksdagens respektive EU-upplysningens webbplats har tagits fram för att främja ett klart och enkelt språk."

Skatteverket

"Centralt placerade språkkonsulter som granskar blanketter, broschyrer och webbplats. Språkvårdare regionalt som granskar besluttexter förfrågningar och annat som kommuniceras direkt med enskilda medborgare. Språkkonsulter och språkvårdare utbildar och informerar övriga anställda kontinuerligt. Sedan flera år tillbaka ska alla dokument som är längre än 1 sida ha en sammanfattning."

Tillgänglig webb

Klarar er webbplats Vervas tester i 24-timmarswebbens kvartalsmätning av offentliga webbplatser från januari 2007? (Fråga 30)

Några kommentarer handlar om att Vervas rankningslista är otillgänglig. En annan handlar om att Handisam direkt borde kunna gå in i Vervas verktyg och ta ut resultatet.

"Vervas egen redovisning av mätningen är inte särskilt tillgänglig: röd & grön bakgrund, frågorna försvinner vid scrollning, svårtolkade resultat."

"Varför ställa denna fråga till varje myndighet när resultaten redan är tillgängliga för Handisam?"

Många myndigheter upplyser också om att webbtestet inte gäller dem utan deras förvaltningsmyndighet. Tingsrätter hänvisar till Domstolsverkets, länsarbetsnämnder till Arbetsmarknadsstyrelsens och polismyndigheter till Rikspolisstyrelsens webbplatser.

"Det är Domstolsverket som ansvarar och kan svara på denna fråga."

"Hanteras av centralmyndigheten Arbetsmarknadsstyrelsen i Stockholm."

"Frågan besvaras av Rikspolisstyrelsen."

Ytterligare några myndigheter nämner att de håller på att utveckla sin webbplats, eller har precis förnyat den.

"Vi håller på att bygga om vår hemsida."

"Vi kommer att ha en ny webb senast september"

"Webbplatsen är helt ny sedan mars 2007. Har ej deltagit i test sedan dess."

Några få myndigheter saknade sitt namn i testet och vill bli inkluderade i Vervas nästa test.

"FM borde vara med då FM är en av de största statliga myndigheterna"

"Vore spännande om SBU är med i nästa mätning."

Tillgängliga lokaler

För att få ett mått på den fysiska tillgängligheten för människor med funktionsnedsättning har vi begränsat undersökningen till att fråga om huvudkontoret (förvaltningsbyggnaden). Vi har inte tagit med alla byggnader där myndigheterna har verksamhet. En viktig anledning var att få fram ett jämförbart material.

I hur många byggnader bedriver myndigheten verksamhet? (Fråga 31)

Enkätsvaren visar att 117 myndigheter har verksamhet i en byggnad, 52 i två byggnader och omkring hälften av de svarande i tre byggnader eller fler. (Se tabell 28, bilaga 3).

Sexton myndigheter svarade inte på frågan, några med hänvisning till att deras verksamhet är utspridd i flera byggnader över regionen eller i hela landet.

"kan ej besvaras, myndigheten är utspridd på en mängd byggnader, minst 100st och ca 30 hyresvärdar."

"... Antalet hyreskontrakt uppgår enligt myndighetens upplåtelseförteckning, ..., till 190. Antalet byggnader där myndigheten bedriver verksamhet uppskattas till ca 170. Övriga hyreskontrakt som myndigheten tecknat avser hamnar, flygplats, stallar, ridhus etc ..."

"Huvudkontoret består av 3 huskroppar. Dessutom finns lokaler i Kiruna, Göteborg, Luleå och Malmö."

"Länsstyrelsen bedriver verksamhet på 7 orter i länet. På några orter bedrivs verksamhet i 2 fastigheter."

Det förekommer även myndigheter med verksamhet i andra länder.

"ISA har också kontor i New York (i anslutning till det svenska generalkonsulatet), i London (i den svenska ambassadbyggnaden) i Tokyo (i den svenska ambassadbyggnaden) och i Shanghai (privat hyresvärd). Utlandskontoren har inte bedömts i denna enkät."

De flesta har uppfattat att svaren enbart ska relateras till huvudkontoret och har givit ett fullständigt svar för den byggnaden.

Vilket är det fria passagemåttet för entrédörren när den är öppen 90 grader? (fråga 33f)

Det förekommer att myndigheter som sitter i k-märkt byggnad inte har sin huvudentré tillgänglig utan hänvisar personer med funktionsnedsättning till en tillgänglig sidoentré och att assistans behövs för att ta sig in. Så här svarar en myndighet.

"Ingången för rörelsehindrade är på baksidan. Det krävs assistans av annan person för att komma in genom dörren eftersom den andra halvan av porten måste öppnas för att till exempel en rullstol ska få plats. Assistans kan påkallas genom porttelefon som dock sitter alltför högt. Sedan ytterdörren passerats är det inga problem. Huset är från 1800-talet, K-märkt och mycket svåradaptat."

En annan myndighet hänvisar till att de inte kan göra några förändringar i sin byggnad.

"Riksantikvarieämbetet tillåter ingen förändring av byggnadens yttre skikt (enligt husvärden Statens Fastighetsverk). Förändringar inomhus går heller inte att göra i obegränsad utsträckning."

Myndigheterna har krav på ett så kallat skalskydd samtidigt som de har krav på att vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Detta problem behöver lösas. Så här svarar en polismyndighet.

"Entrédörren är låst och öppnas av receptionist för besökare. Entrédörren är glasad och receptionsdisken är så placerad att

receptionisten ser vem som ringer på. Vid behov (leveranser av skrymmande material m.m.) öppnar receptionisten dörren och hjälper till med inpassering. Detta gäller självfallet också vid behov på grund av funktionshinder."

"Entrédörren är belägen utanför skalskyddet och en av flera dörrar som leder in till myndighetens huvudkontor.....Kontakter finns etablerade mellan myndighetens tillgänglighetssamordnare och ansvarig för säkerhets- och skalskyddsfrågor inom myndigheten i syfte att se över hur säkerhets- och skalskyddsfrågor påverkar tillgängligheten inom myndigheten och vilka åtgärder som kan och bör vidtas."

Finns automatisk dörröppnare och dörrstängare? (fråga 35c)

Från kommentarerna om automatiskt dörröppnare visar det sig att de flesta inte kommit så långt. Med automatisk dörröppnare menar vi att när man trycker på en "panel" så öppnas dörren. Dörren stängs sedan automatiskt. Frågan gällde om man hade dörröppnare på entrédörren men kommenterar handlar även om man tänkt sätta in detta till hissen och i toaletten för användare med eldriven rullstol.

"Automatisk dörröppnare finns till entrén från vilken man når kapprum, entré och besökskafeteria utan dörrar. Toaletter och sammanträdesrum saknar dörröppnare. Till hiss mellan entré och forskarsal kommer dörröppnare att installeras."

Här kommenteras också konflikten mellan skalskyddet och tillgängligheten

"Finns för dörrar till receptionen. Övriga dörrar leder in till vårt skalskydd och måste öppnas med hjälp av inpasseringskort. Ingen har tillträde dit."

"Av säkerhetsskäl. För att komma in polishuset krävs att anställd öppnar oavsett om man är funktionshindrad eller ej. Du kommer bara in till receptionen."

Är huvudkontorets lokaler utformade så att de fungerar för personer med nedsatt syn?(fråga 37)

Enligt vissa kommentarer har man haft svårt att bedöma om belysningen är bländande eller inte och om kontrasten mellan dörr och vägg är tillräcklig.

"Det är svårt att svara på om belysningen är bländfri för alla och om kontrasten mellan dörr och vägg är tillräckligt stor för alla."

Samtidigt visar det sig att myndigheter ibland svarar för alla sina lokaler, som ett genomsnitt, istället för att avse huvudkontoret såsom det frågades efter. Så här kommenterade myndigheterna.

"I vissa av våra byggnader är svaret ja men inte alla byggnader."

Från kommentarerna ser vi att medvetenheten om vad tillgänglighet för personer med synnedsättning innebär har ökat från första undersökningen och inventeringarna verkar ha föranlett förbättringsåtgärder. Men det sker långsamt.

"Flera trappor är kontrastmarkerade dock inte alla. Kompletteringar pågår. De flesta dörrarna är kontrasterande i ljushet dock inte alla. Även här pågår kompletteringar."

"Vi håller just nu på att byta ut alla knappar i hissen för att tillgänglighetsanpassa dem. Beräknas vara klart till sommaren."

"Anpassningen/markeringen av stora glasytor, informationsdiskar, trappstegen, skyltar med mera är på gång liksom tal i hissar."

"Under 2006-2008 byts alla skyltar på universitetsområdet ut. På de nya skyltarna finns utrymme för remsor med taktill skrift. De kommer eventuellt att kompletteras på viktiga platser (till exempel reception, registratur, bibliotek mm) längre fram."

Även rutiner för ledsagning har etablerats

"Vid besök av en person med nedsatt syn utses en ledsagare detta i enlighet med SGUS besöksrutiner."

Kunskapen om tillgänglighet för personer med synnedsättning har ökat och myndigheterna har börjat ställa krav på hyresvärderna i samband med ombyggnader.

"Vi har påpekat vissa brister enligt ovan, men vår hyresvärd har förklarat sig villig att ta hänsyn till våra synpunkter först vid flytten till nya lokaler sommaren 2008."

"Fastigheten är alldeles nyligen om- och tillbyggd och ovanstående har beaktats i byggprocessen"

Uppfyller huvudkontorets lokaler följande grundläggande krav för personer med allergi eller överkänslighet? (fråga 39)

Medvetenheten om miljöfrågors betydelse för personer med allergi eller överkänslighet verkar från kommentarerna att döma vara relativt god.

Rökförbud har blivit en självklarhet. Det såg vi redan 2003 då 93 procent av de svarande uppgav detta svar. För de myndigheter som inte har förbud nämner man att personalen uppmanas att inte använda parfym och det inte finns tillstånd att ha pälsdjur i lokalerna.

"Personalen uppmanas att inte använda parfym, det finns ingen förbud men inte heller tillstånd att ha pälsdjur i lokalerna."

"Vi har inget generellt förbud om parfym, djur, växter och rengöringsmedel men detta är något som vi ändå tillämpar."

Å andra sidan är det beklagligt att en myndighet helt lägger över ansvaret på personer som besväras av allergi att själva ta itu med problemet. Det talar inte för att myndigheten förstått att förordningen handlar om generell tillgänglighet och inte individuell tillgänglighet.

"De personer som känner sig besvärade av allergier på grund av bland annat parfym och pälsdjur uppmanas att ta upp det direkt med de medarbetare som har starka parfym eller tar med sig husdjur till arbetet."

"Vi hade parfymförbud när vi hade en allergiker anställd. Vi undviker blommor som anställda inte tål."

Det finns också myndigheter med god medvetenhet om de handikappolitiska målen.

"Förvaltningen har tagit bort heltäckningsmattor i alla arbetsrum. I vissa lokaler finns heltäckningsmattor av bland annat akustikskäl, då det på grund av lokalernas äldre karaktär är svårt att använda sig av andra ljuddämpare. För dessa lokaler vidtas särskilda åtgärder som extra tvättar och antistatbehandling av mattor. Gröna växter hyrs in via företag som inte för allergiframkallande växter."

Beträffande pälsdjursförbud så har utvecklingen från 2003 inte nämnvärt förändrats. Undantag till pälsdjursförbudet som nämns är ledarhund, men något generellt förbud verkar inte finnas i åtanke.

"Det finns en ledarhund, i övrigt inga pälsbärande djur."

"Pälsdjur tillåts i lokalen efter det att de som vistats i lokalen blivit tillfrågade, det vill säga det finns inget generellt förbud."

"Förbud mot pälsdjur är under införande. Heltäckande mattor finns i mycket begränsad omfattning."

Bilaga 5. Öppen redovisning av vissa frågor

Reserverad parkeringsplats

De myndigheter som uppger att de har mer än 25 meter till en parkeringsplats reserverad för personer med funktionsnedsättning är Bokföringsnämnden, Finansinspektionen, Första AP-fonden, Hovrätten för Nedre Norrland, Kommerskollegium, Lantmäteriverket, Länsrätterna i Jönköping, Skåne län, Uppsala och Vänersborg, Länsstyrelserna i Uppsala län och Västra Götalands län, Myndigheten för utländska investeringar i Sverige, Naturhistoriska riksmuséet, Statens fastighetsverk, Tingsrätten Norrköping, Tullverket och Verket för förvaltningsutveckling (Verva).

Gångvägen fram till huvudentrén

De flesta (91 procent) av de svarande myndigheterna uppger att gångvägen fram till huvudentrén är framkomlig för personer som använder rullstol. Lunds universitets huvudbyggnad är den enda som har en gångväg som inte är framkomlig för personer som använder rullstol. Denna mycket gamla byggnad som ligger mitt i parken Lundagård har en sidosingång med handikapparkering, men för övrigt finns ingen anpassning överhuvudtaget i denna gamla byggnad.

De 20 myndigheter som uppger att de inte har en gångväg fram till huvudentrén som är framkomlig med rullstol är: Arbetsdomstolen, Elsäkerhetsverket, Göta Hovrätt, Hovrätten för Övre Norrland, Höskoleverket, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Internationella programkontoret för utbildningsområdet, Justitiekanslern, Kammarkollegiet, Kammarrätten i Stockholm, Konkurrensverket, Kungliga biblioteket, Livsmedelsekonomiska institutet, Lunds universitet, Medlingsinstitutet, Rättshjälpsmyndigheten, Statens försvarshistoriska muséer, Sveriges lantbruksuniversitet samt Läns- och Tingsrätten Blekinge. Eventuellt tillkommer några bland dem som valt att inte besvara frågan.

Entré i marknivå

Merparten (89 procent) av alla de svarande myndigheterna har en entré i marknivå (eller kompletterad med användbar ramp, plattformshiss eller trapphiss om trappsteg finns) som leder upp till entrédörren på ett sådant sätt att personer med rörelsehinder kan använda entrén.

De 24 myndigheter som uppger att de inte har en entré i marknivå eller på annat sätt anpassad för personer med rörelsehinder är: Arbetsdomstolen, Göta Hovrätt, Hovrätten för Nedre Norrland,

Högskoleverket, Inspektionen för strategiska produkter, Konkurrensverket, Konsumentverket, Livrustkammaren, Skoklosters slott, Hallwylska muséet, Lunds universitet, Länsarbetsnämnden i Östergötlands län, Läns- och Tingsrätten i Blekinge län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Rättshjälpsmyndigheten, Sametinget, Statens beredning för medicinsk utvärdering, Statens geotekniska institut, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, Sveriges geologiska undersökning inkl. Bergsstaten, Sveriges lantbruksuniversitet, Tingsrätterna i Karlskoga, Katrineholm, Norrköping och Skövde. Eventuellt tillkommer några bland dem som valt att inte besvara frågan.

Plan hårdgjord yta framför entrén

Nästan alla (91 procent) av alla de svarande myndigheterna har en tillräckligt stor plan hårdgjord yta på minst 1,5m x 1,5 m framför entrédörren.

De 19 myndigheter som uppger att de inte har en tillräckligt stor plan hårdgjord yta framför entrédörren är: Arbetsdomstolen, Göta Hovrätt, Hovrätten för Övre Norrland, Högskoleverket, Internationella programkontoret för utbildningsområdet, Krisberedskapsmyndigheten, Kustbevakningen, Lunds universitet, Läns- och Tingsrätten i Blekinge län, Medlingsinstitutet, Myndigheten för skolutveckling, Polismyndigheten i Örebro län, Rättshjälpsmyndigheten, Statens fastighetsverk, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, Sveriges lantbruksuniversitet, Tingsrätterna Norrtälje och Södra Roslagen. Eventuellt tillkommer några bland dem som valt att inte besvara frågan.

Tillgänglig huvudentré?

För merparten (79 procent) av de svarande myndigheterna är den entré som kan användas av personer med rörelsehinder också byggnadens huvudentré.

De fem myndigheter som helt saknar entré till huvudbyggnaden för personer med rörelsehinder är: Kommerskollegiet, Konkurrensverket, Rättshjälpsmyndigheten, Sametinget och Sveriges lantbruksuniversitet. Eventuellt tillkommer några bland dem som valt att inte besvara frågan.

Parfymförbud

Sammanställningen visar att vid myndigheter har man försökt se till att även personer med allergier och överkänslighet kan vistas där, åtminstone i byggnaden med huvudkontoret i, men glömt eller inte vågat införa parfymförbud.

De tio myndigheter som uppger att de infört parfymförbud är Boverket, Länsarbetsnämnderna i Norrbotten och Västerbotten, Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning, Polismyndigheten i Värmlands län, Sametinget, Statens historiska muséer, Statens veterinärmedicinska anstalt, Tingsrätten i Skellefteå och Ungdomsstyrelsen.

Bilaga 6. Redovisning av fokusgrupper

Har den statliga styrningen med förordning och regleringsbrev haft någon inverkan?

Med facit i hand kan vi idag konstatera att de närmaste åren efter 2001, då förordningen om tillgänglighetsanpassning kom, lades det inte ner så särskilt mycket arbete med handlingsplaner på de statliga myndigheterna. Om det överhuvudtaget hände något att tala om 2001 och 2002, så gick det långsamt. Det var därför av intresse att höra av fokusgruppsmedlemmarna vilken syn de har på statliga styrningen och hur den fungerat hos dem.

"... gav ut ganska mjuka riktlinjer för myndigheterna. Men det gav inte någon större effekt. I hög grad tror jag detta beror på att det saknades en hemvist för frågan. Det saknades kompetens att driva den här frågan. Vi var inte heller tillräckligt tydliga på central nivå och fick inte ut budskapet på ett tydligt sätt. Och det saknades kanske i vissa lägen incitament, varken tillräckligt med tumskruvar eller morötter för att det skulle få framgång".

"... men pålagan var ändå att vi skulle ha planer framme 2001-2002 någonstans och då kom det här (förordningen). Sen hade vi 10 år på oss och, ärligt talat, statliga myndigheter är inte ens i närheten av att uppfylla ... det är min uppfattning i alla fall. Då måste man konstatera att det funkar inte riktigt med att göra en pålaga".

"... att det finns en förordning, att det finns lagstadgat att myndigheten ska jobba med de här planerna, gör också att det är lättare för verksamheten att se att det är någonting som vi verkligen behöver göra förr eller senare".

"... och det som är avgörande för vår del, upplever jag, är att det stod i regleringsbrevet, för det var på så vis det här tog fart och jag fick hand om det som samordnare".

"... att vi gjorde handlingsplanen nu beror naturligtvis på att det stod i regleringsbrevet".

"... det har i alla fall lyft frågan ytterligare att vi har fått de två kraven (antidiskriminering och tillgänglighet) på oss utifrån regleringsbreven".

Enligt fokusgrupperna krävs uppföljning och fortsatt styrning för att förordningen ska få riktig genomslagskraft, även om också finns vissa funderingar och undringar. Vilken roll har eller bör till exempel Riksrevisionen ha?

"... det skulle vara väldigt intressant att veta hur många ministrar som har tagit upp det här med sina generaldirektörer i mål- och resultatdialogen".

"... frågan är vad Riksrevisionen gör, om de följer upp det här i sina revideringar – de ska ju kolla myndigheterna gentemot regleringsbrevet".

"... sen är det faktiskt en fråga vad man ska använda regleringsbreven till. Vad ska ligga i dem och hur ska man styra myndigheterna och med vilka instrument? Man får väl fundera på vad regeringen skulle vara intresserad av att göra inom ramen för den debatt som finns om regleringsbrevens vara eller inte vara".

Men det finns alltid ett men ...

"... det ska inte vara det här "pålageaktiga", som våra olika planer är. Jag är osäker på om det är ett styrsätt som egentligen fungerar så särskilt bra. Det går i varje fall inte så fort med samhällsförändringen i alla fall".

En av deltagarna sammanfattade den statliga styrningen med följande bildspråk:

"Man ska så först, man ska gödsla och sedan ska det växa!"

Vilken inverkan har Riktlinjer från Handisam haft?

Ytterligare tydlig blev den statliga intentionen genom först HO:s och därefter Handisams enkäter och riktlinjer samt skrivning i regleringsbreven till ett stort antal av de statliga myndigheterna. Utan detta skulle förmodligen inte särskilt mycket vara gjort när det gäller en allmän anpassning, det framkom under fokusgruppsdiskussionerna. För flera myndigheter har framförallt skrivningarna i regleringsbreven varit avgörande för att antingen ta tag i arbetet med handlingsplan eller lyfta upp tillgänglighetsfrågorna på en högre nivå och göra dem synliga och nödvändiga.

"... 2003 fick vi den här enkäten från Handisam och uppmärksammade frågan att vi faktiskt hade krav på oss att jobba med tillgänglighet. Och efter den här enkäten så gjorde vi inventering av lokalerna och satte ihop en handlingsplan. Den handlingsplanen innehöll en ganska generell strategi för att jobba

med de här frågorna, det var inte konkreta åtgärder. Den här handlingsplanen ledde inte till så mycket förändring egentligen. Då kom kravet i regleringsbrevet 2006 och frågan aktualiserades igen”.

”... vi har varit med i en grupp genom HO sedan 2003 och har deltagit i möten. Sen när riktlinjerna kom 2007 fick vi det stöd som behövdes för att skriva den här handlingsplanen. Det här stödet och riktlinjerna var bra skrivna, så det var lätt att skriva handlingsplanen och åtgärdslistorna”.

”... vi har påbörjat vårt arbete med tillgänglighet för ett år sedan. Då fick jag i uppdrag att bilda en arbetsgrupp (hade varit anställt på arbetsplatsen i ca 2 månader). Jag fick Riktlinjerna, gick igenom det, kallade gruppen, försökte gå igenom riktlinjerna tillsammans med dem. Det verkade väldigt stort, komplicerat. Vi bjöd in Handisam för att introducera oss i detta arbete i början av detta år och i september hade vi en handlingsplan, åtgärdsplan och en del brister som har åtgärdats. Det återstår mycket att göra, inte minst med webben, men det är viktigt att se det som görs, de framsteg som har åstadkommit hittills. Vi ska bli ännu bättre, det är vårt mål”.

”... det är bra med enkäterna, för departementet har reagerat på enkätresultatet. Det har fått en högre status och dignitet i och med att vi haft en dialog med departementet. Det har kommit högre upp på agendan”.

Inför det framtida arbetet med handlingsplan och tillgänglighetsåtgärder är man eniga om att det är bra med ”morötter”, men att ”piskan” också behövs annars är risken stor för att tillgänglighetsarbetet avstannar.

”... det är väl viktigt att de här policyskapande myndigheterna som Handisam, att utifrån sitt perspektiv bevaka det här nu. Det kan vara värt att bevaka och se hur händelseutvecklingen är, för att hitta rätt styrinstrument. Även om man skulle kunna tycka att lagstiftningen borde räcka, men det gör den uppenbarligen inte”.

”... det har blivit en nystart nu i år, bland annat genom att vi har kontakt med departementet. De har med intresse tagit del av Handisams enkäter och konstaterat att våra myndigheter inte är tillräckligt bra på det här”.

En helt annan, men mycket effektiv ”aktör” kan media vara. Det fick en av deltagarna uppleva för några år sedan, som presschef, då TV4

valde ut just den myndigheten för ett reportage om myndigheter som inte lever upp till kravet på handlingsplan för tillgänglighetsarbetet.

"... handlingsplanen fick ett symbolvärde hos oss genom den uppmärksamhet vi fick i media, då TV4 presenterade oss som dåligt exempel – en myndighet som saknade handlingsplan och inte ens hade satt igång något arbete med den. Frågan är var vi hade varit idag om TV4 valt att visa fram en annan myndighet".

Hur har samordning mellan tillgänglighetsplanen och andra planer på myndigheten fungerat?

Deltagarna diskuterade också hur man inom myndigheterna ser på samordning av arbetet med handlingsplan för tillgänglighetsarbete och andra planer. Diskussionen kom in på eventuell samordning med antidiskrimineringsarbetet. Någon myndighet har tagit in det här arbetet i sin mångfaldsplan och målsatt det inom den ramen. Flera var inne på att det är lättare att förstå och ta tag i det här arbetet om man ser det som en diskrimineringsfråga och att man lättare kan få in det här arbetet på ett naturligt sätt genom arbetet med diskrimineringsfrågor som helhet. Några av myndigheterna har erfarenhet av koppla delar av tillgänglighetsarbetet till det systematiska arbetsmiljöarbetet. En deltagare för en av de mindre myndigheterna framhöll att samordningen så att säga blir automatisk, eftersom mycket hamnar på samma person.

Deltagarna såg det som värdefullt att olika krav som mer eller mindre överlappar varandra på olika sätt kan samordnas eller samverka.

"... kravet i regleringsbrevet om en antidiskrimineringsstrategi har lyft tillgänglighetsfrågan ytterligare. Diskrimineringsfrågorna har vi samlat nu vad gäller kompetensutveckling och att sätta in även tillgängligheten i ett sådant sammanhang tror jag kan vara betydelsefullt i ett framtida arbete".

Någon påminde om riskerna med en plan vid sidan om verksamheten och hade själv erfarenhet av att det aldrig gått att få in jämställdhetsplanen i verksamheten. Men det kan fungera...

"... det här är en plan som vi antagit vid sidan om och det får vi hantera, vi har många planer vid sidan om. Men det betyder inte att man inte lyfter in dem i verksamhetsplanerna, att beskriva vad vi ska göra under det här året. Jag tror det är väldigt viktigt att man får in det här i verksamhetsplanerna. Då når det också ut i hela vår organisation och ledningen visar att det här är något som vi kommer att arbeta med under nästa år. Det tror jag är väldigt, väldigt viktigt".

"... tror också att det för större myndigheter är särskilt viktigt, att när man får ett nytt område som man ska jobba med, att man då lyfter upp det som ett eget område också. Att man inte integrerar det helt och hållet. Man behöver både lyfta det som ett eget område och tydliggöra att det verkligen är något som måste in i de andra områdena också, annars tror jag inte det kommer in där. Det måste vara en tydligare styrning i en större myndighet, för annars sitter vi i ledningen och vet att det här ska genomföras, men sedan finns kanske inte den kunskapen hos dem som verkligen ska arbeta med det".

"... jämställdhetsplan, likabehandlingsplan, arbetsmiljöplan, de finns nog hos en duktig arbetsgivare, men de lever inget liv i verksamheten, man använder dem inte. Men frågar man så jobbar man frågorna ändå, men planerna de bara har man. Det är nog samma sak med den här, frågorna och planen har inte den riktiga kopplingen som de borde ha. Planen är till för att tillfredställa Handisam och facket, arbetet är något annat. Det känns som en extra tyngd att tvingas producera en massa planer".

"... skulle man fråga en handläggare om vår handlingsplan, är det kanske inte många som ... och det är ju lite synd. Hos oss ligger samordningsansvaret på personalrådgivaren, som sitter ett par dörrar från informations- och IT-ansvariga. Men det gäller att inte tappa bort varandra i beredningsprocessen i olika projekt. Att få genomslagskraft, förståelse och förankring i kärnverksamheten, det är ingen lätt uppgift. Man måste diskutera och hålla det levande och försöka få enhetscheferna att arbeta in det här naturligt i verksamheten, men det är inte lätt!"

Alla är dock eniga om att "tänket" med att göra myndigheten tillgänglig måste genomsyra hela verksamheten, från vaktmästaren till generaldirektören, men att det är svårt att få ut det, att ständigt hålla det aktuellt.

Handlingsplanens genomslagsförmåga för åtgärder?

Deltagarna ombads dela med sig av sina erfarenheter av verksledningens inställning och deltagande, vilket har inverkan på handlingsplanens genomslagskraft. Att det varierar stort framkom av diskussionen. Verksledningens intresse ligger mellan "det här har ärligt talat inte varit ett prioriterat område" till "den förra generaldirektören kände att det här var kanonviktigt och planen utomordentligt bra". Dessvärre kanske mer åt det första hållet än åt det andra. Några av myndigheterna har under de senaste åren bytt

generaldirektör och då upplevt att verksledningens intresse för tillgänglighetsarbetet förändrats.

"... tror inte det behövs någon eldsjäl i en ledningsfunktion, men däremot är det bra om ledningen syns i de här sammanhangen. Jag har märkt att de här frågorna måste ha lite status, för på ett universitet är de här frågorna "skitfrågor", om jag får uttrycka mig så".

Sammantaget kan kanske följande två åsikter sammanfatta vilken tyngd verksledningarna ger frågan och vad de bör göra:

"Egentligen är det i budgetdiskussionerna som man ser om detta verkligen ges någon prioritet eller inte"

"för att lyckas krävs ett engagemang och resurser från ledningens sida kopplat till ett utpekat uppdrag att arbeta med frågan".

Deltagarna diskuterade också hur man inom myndigheterna ser på handlingsplanens genomslagskraft och arbetet med handlingsplan och åtgärder.

"... det är viktigt att komma ihåg att det här består av två delar – tillgänglighet för allmänheten och tillgänglighet för dem som jobbar. Det sista som vi redan hade inbakat inom ramen för det systematiska arbetsmiljöarbetet, var generellt sett ganska bra skött. Där finns en medvetenhet, men det här med allmänheten var inte riktigt så bra".

"... vi ser framför oss två typer av nätverk. Det ena är att vi ställer krav på ledningarna för våra myndigheter att ha en utsedd ansvarig som jobbar faktiskt med frågan. Dessa får alltså bilda ett slags nätverk. Men sedan handlar det också om dem som är ansvariga för tillgänglighetens olika delar och där finns det inte tillräcklig bra samordning, det måste finnas en gemensam syn på de här frågorna oavsett om man arbetar med lokalfrågor, informationsfrågor, etc. Det måste finnas en samsyn på tillgänglighetsarbetet och verksamhetsperspektivet, det måste hållas samman. Och det har vi hittills inte haft resurser till".

"... det finns två vägar att gå. Antingen lägger man ut det på enhetscheferna, som oftast saknar kompetens på området och då blir det ingen enhetlighet eller struktur, eller också – och det är vårt förslag – så utser man en person, inte "kommenderar", utan en person som känner för och är intresserad av det här. Det bygger på frivillig basis. Det förslaget har vi fått gehör för, men sedan har det inte hänt något mer. Inventeringen, som vi föresatt

oss redan skulle vara klar och utvärderingen påbörjad, den har inte ens börjat – det är tyvärr sanningen”.

”... vi har organiserat arbetet så att vi har en grupp med lokalansvarig, informationschefen och en representant för personalavdelningen. Jag håller ihop gruppen, som har ett ansvar för att ta fram handlingsplanen och följa upp att den blir genomförd”.

”... det är svårt att mäta genomslagskraften. Ibland kan man se att det är svårt att få tillräckligt stort engagemang hos kärnverksamheten för den här typen av uppgifter. Det finns en tendens till att tycka att det är bra att planerna finns, men de behöver nödvändigtvis inte betyda så mycket i praktiken. Det är en stor pedagogisk uppgift för oss övriga att se till att handlingsplanen får förankring i verksamheten”.

”... vi har byggt upp en struktur för arbetet men ännu har vi inte lyckats med attitydförändringen ute i organisationen. Vi har uppe frågan på agendan”.

”...genuint engagemang och aktivt deltagande från alla i arbetsgruppen skulle jag säga har varit bra med arbetet. Gruppen har väldigt många bra idéer och initiativ. Jag har som samordnare fått vara med vid den fysiska skyddsronen och beakta tillgänglighetsaspekten. Flera åtgärder har genomförts där bl.a. en del datorer som finns till för studenter i korridorerna har sänkts så att rullstolsburna studenter kan använda dessa. Hissarna har både punktskrift vid siffrorna men även talfunktion, nuförtiden. Som samordnare för studenter med funktionshinder vet jag vilka behov som finns ute bland dem. Jag passar att berätta om vårt arbete med tillgänglighet vid olika informationspass som jag blir inbjuden eller bjuder in mej själv till. Det är ett sätt att medvetandegöra både studenter och anställda om vikten av att ha en tillgänglig högskola/arbetsplats”.

”... den främsta framgångsfaktorn hos oss är att alla som har bildat den här arbetsgruppen har tagit sina uppgifter på allvar. Vi har bestämt oss att det är viktigt att de punkter som vi har i handlingsplanen/åtgärdsplanen ska vara realistiska och genomförbara och inte bara fina meningar på ett stycke papper. Jag tycker att cheferna som sitter med i den här gruppen jobbar för att öka kunskapen kring dessa frågor i organisationen. Det är flera kollegor som ringer och rådfrågar mig om t ex vad är det de behöver tänka på när man ur tillgänglighetsperspektivet. Jag har blivit bjuden till t ex personalavdelningen och tillsammans med dem gått igenom vad som är det viktigt att

tänka på när man gör om blanketter, bokar konferenser, anställningsintervjuer, skickar kallelser, m.m.”.

Initiala svårigheter och svårigheter under arbetets gång?

”... det är ett enormt jobb! Vi har gjort en kostnadskalkyl för att handikappanpassa våra ca 125 byggnader utifrån handlingsplanen. För att få det här till 100 procent, så beräknar vi att det behövs 25-30 miljoner. Det har vi tagit med i handlingsplanen, som är godkänd av generaldirektör och verksledning, men det är inte så att vi fått några mer pengar. Det är ett stort jobb och det tar tid”.

”... vi anpassade vår webbsida, när vi gjorde den, efter de krav som fanns då. Sedan efter den blivit klar har det kommit en ny kravlista, som vi inte är riktigt anpassade till, men vi har försökt följa så långt vi kan”.

”... vi anpassade till de gamla kraven, som gällde när vi byggde om vår hemsida, men sedan har vi sett att det kommit nya krav. Man kan inte förändra, det blir för stora kostnader att göra förändringar så ofta. Det måste vänta till nästa gång vi gör en stor förändring”.

”... vi försöker varje år få fram lite pengar för att successivt bli bättre. Vi gör en inventering och ser vad det är som känns mest angeläget att gå vidare med. Ungefär så bygger vi upp vår handlingsplan”.

”... det är kostsamma åtgärder vad gäller lokaler och det är svårt att få de här pengarna i konkurrens med allt annat. Det kan inte ske på en gång, utan det gäller att ha en mer långsiktig plan för alla tre bitarna”.

” ... man skulle ha påbörjat arbetet tidigare, eftersom det nu inte är så lång tid kvar. Dessutom blir kostnaden ett hinder när man försöker genomföra allt på för kort tid”.

” ... den största svårigheten för vår del är nog ekonomin. Vi genomgår just nu en omorganisation där en del medarbetare har fått gå på grund av besparingskrav. Det är tufft. En annan är tiden. Det är inte alltid lätt att hinna med allt som åläggs en anställd. Det har t ex tagit lite längre tid med att ta fram handlingsplan och åtgärdsplan än vad vi hade tänkt oss från början”.

” ... stor kunskapsbrist i frågan. För få är engagerade. Resurser avsätts inte”.

Handlingsplan eller ordinarie arbete i linjen?

"... något som känns viktigt, något som är ett visst bekymmer när vi ska följa upp handlingsplanen. Jag uppfattar att det funnits ett krav på att ha en särskild handlingsplan för tillgänglighet för tillgänglighet. Det är inte bra, tror vi. Vi tror att de åtgärder som ska göras i det här hänseendet ingår i de ordinarie planerna. Det finns stor risk att det blir bortglömt om de ligger vid sidan om i en särskild plan. Vi har till exempel ingen jämställdhetsplan, utan tar in jämställdhetsaktiviteterna i de ordinarie verksamhetsplanerna. Det säkerställer mycket bättre att det blir genomfört och det blir enklare att följa upp att det blir genomfört, så vi kommer att försöka göra samma sak med den här handlingsplanen också".

"... hos oss skulle det aldrig fungera att ha det i ett eget spår vid sidan om. Det måste in i linjen! In i verksamhetsplaneringen av ledningen, sedan ner i linjeorganisationen. Så att det inte ligger bredvid och slå sig in på varje nivå! Det måste in i linjen och följas upp i samband med det ordinarie arbetet. Det måste vara "på riktigt" om jag uttrycker mig så. Det har varit helt avgörande förr oss, att få in det i det ordinarie arbetet, annars tror jag aldrig att det kommer att komma någonstans".

Synen på revidering av planen? Följs åtgärdsplanen?

På flera av deltagarnas myndigheter har man bestämt att göra årliga revideringar. Men behovet av revidering ser olika ut beroende på om handlingsplanen innehåller både övergripande policy och konkreta åtgärder. Deltagarna var eniga om att det tar tid att uppnå en policy, så där kan det vara en fördel att inte uppdatera årligen, utan försöka hålla samma linje under ett antal år. Däremot bör åtgärdslistan kontrolleras och eventuellt revideras årligen. Diskussionen ledde över till när och hur man gör några åtgärder och deltagarna hade delvis skilda åsikter.

"... man fixar kanske inte generellt för att någon plötsligt ska kunna komma in".

"... nej, det går att lösa tillfälligt, men det är inte det som är tanken med det här arbetet. Det här är ett arbete som ska följas upp och få genomslag över hela linjen, inte bara när det dyker upp. Det ska finnas där redan i förebyggande syfte".

På frågan om man inom myndigheterna hade haft några problem att välja mellan tillgänglighetssatsningar på lokaler,

information/kommunikation och övrig verksamhet, svarade man överlag att det inte hade orsakat några svårigheter.

"... vi har kommit till den slutsatsen att det är nästan försumbara kostnader i samband med information och personal. Det finns integrerat i alla andra planer, mycket av det här. Det är lokalanpassningen som kostar pengar".

"... jag har inte heller upplevt några konflikter, men det väl också bero på hur organisationen kring det hela ser ut, arbetet på myndigheten. Jag, som är samordnare, jobbar centralt, direkt under generaldirektören. Sedan har vi ansvarig för lokaler, för information och för personalfrågor. I och med att jag fått förmånen att inte representera någon av frågorna egentligen, utan samordna dem, så upplever jag att det finns ganska tydliga prioriteringar redan i de styrdokument som vi har tagit fram. Där är lokaler prioriterat gentemot information och vissa lokaler gentemot andra. Genom att göra övergripande analyser, övergripande prioriteringar, tycker jag att vi har kommit ifrån den konflikten".

"... hos oss handlar det om "generationsskiften" och pengar i väldigt stor utsträckning. Vi har anpassat när vi byggt för en ny "generation". Fram till nu har den nog varit ganska värdelös ur de här synvinklarna. Likadant var det med lokalerna innan vi flyttade".

Tillgänglig verksamhet

Att det krävs engagemang för tillgänglighetsfrågor i hela verksamheten om tillgänglighetsarbetet ska bli framgångsrikt, var deltagarna eniga om. Problemet är bara hur det ska åstadkommas! Synen på tillgänglighet påverkas ofta av hur nära eller långt ifrån kunderna eller allmänheten man är.

"... nu börja vi krypa närmare 2010 och då börjar nog en och annan myndighet att bli lite svettig i alla fall, det tror jag. Det upplevs nog av en del som en pålaga bland andra pålagor, det finns många saker man ska göra för att vara en fin och politiskt korrekt arbetsgivare i staten – ett gott exempel. Jag är inte säker på att det biter, utan jag tror man måste hitta ett sätt att koppla det till verksamhetsnytta, att något blir bättre, som kan visas. Det är här Verva-certifiering kommer in, det blir lite roligare och ger en fjäder i hatten till myndighetschefen – något annat än en pålaga".

Tanken på en "Handisam-certifiering" väcktes om några kriterier kunde ställas upp. Rangordning?

"... Verva står för någon slags verksamhetsutveckling, där det är kul att vara med och vara bra. Något liknande tror jag tar skruv!"

"... i andra länder finns det mycket certifikat eller "Best Practise" inom olika områden, som man stolt visar upp. Jag tror inte det är helt fel!

Hur man ser på uppdraget att se till att all verksamhet ur alla synvinklar blir tillgänglighetsanpassad för personer med funktionshinder, varierar mellan myndigheter.

"... vi har anpassat när någon anställd haft några problem och då har vi löst det på bästa sätt".

"... vi har haft anställda som använt elektriska rullstolar och då har vi fått anpassa dit de behöver komma så att det fungerar – alltså inte någon total anpassning enligt kraven".

Tips från en av deltagarna för att lättare skapa engagemang hos "kärnverksamheten" :

"... en expert och jag har suttit och tagit fram ett stödmaterial för myndigheten, där vi ger tydliga anvisningar på hur vi kan anpassa det här till våra förhållanden och framförallt att ha ett verksamhetsperspektiv på det här".

Upphandling, ramavtal, beställarkompetens

I den ena fokusgruppen diskuterades nödvändigheten av att man på de statliga myndigheterna behöver ha kunniga upphandlare för att kunna driva ett bra tillgänglighetsarbete. För som en deltagare uttryckte det "man får det man beställer. Det är ju så. Beställer du det inte, får du det inte". Den andra gruppen kom också in på beställarkompetensen och några var lite självkritiska. Diskussionen vidgades till lagen om enkelt avhjälpna hinder och frågan "vad ska vi stå för som hyresgäst, vad ska läggas på hyran och vad förväntar man sig av fastighetsägaren?" Det är inte enkelt att driva tillgänglighetsfrågor med fastighetsägarna, oavsett vilka de är, det intygades av flera deltagare.

"... man måste agera blåslampa och det måste alltid finnas eldsjälur som hänger efter på något sätt ändå. För inte flyter det med någon form av automatik direkt!"

Ett bra tips gavs av en ESV:s deltagare, som berättade om den rapport om tillgängligheten i offentlig upphandling som ESV tagit fram – "Design för alla" – och som finns på hemsidan avropa.nu. Även

Statskontoret har lagt ut rapporten på sin hemsida. De ramavtalsupphandlande myndigheterna tas upp särskilt.

Ett problem som noterades är vem som bevakar att de här kraven efterlevs i ramavtalen, eftersom många numera inte upphandlar särskilt ofta, utan utnyttjar tidigare tecknade avtal. Ingen trodde att man kan förutsätta att de avtalen täcks de krav som ställs på tillgänglighet. Myndigheterna är alltså skyldiga att själva följa upp dem, men gör man det? Gruppen konstaterade att förmodligen finns tillgänglighetskraven med i ramavtalen idag, så det räcker inte att avropa bland det som finns, utan man måste ställa mer specifika krav. Ett tips till Handisam framkom: Se till att myndigheterna i sina ramavtal för in tillgänglighetskraven – då är det löst för hela statsförvaltningen!

Ett närliggande ämne väcktes också, nämligen i vilken mån tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar ingår i dagens arkitektutbildning.

"... jag tror inte man kan lita på det. Vi hade ombyggnationer för bara några år sedan, före handlingsplanen, som inte alls uppfyller de krav som finns i de nya riktlinjerna, inte ens i de gamla riktlinjerna! Man måste vara väldigt tydlig gentemot arkitekterna om att arbeta utifrån riktlinjerna".

"... men det finns också myndigheter som har speciella, ytterligare krav på sig och det är viktigt att man kan uppmärksamma arkitekterna på detta. Så att de inte bara utgår från bygglagstiftningen".

Gruppen diskuterade vidare hur man ska kunna vara kunnig eller kunna få tag i kunniga personer för inventering av lokalerna. Man konstaterade att det krävs kunskap om att ställa krav här också, att det inte bara går att förlita sig på de tillgänglighetskonsulter som finns listade på Handisams webbplats.

Tillgänglig information

En fråga om att ha sms-adress eller inte på myndighetens brevpapper ledde till en diskussion om hur man ska hantera konflikter mellan olika förordningar eller regelverk för statliga myndigheter. Ett önskemål om tillgång till ständigt uppdaterad information om lösningar på Handisams hemsida framställdes. Där vill man också bli upplyst om och kunna ta del av nya tekniska lösningar och som exempel togs hur man bör handskas med SMS och diarieföring.

"... man bör egentligen se riktlinjerna som levande dokument".

Några deltagare gav tips på teman och uppläggning för ett sådant nätverk. Någon hade positiv erfarenhet av liknande typ av seminarier organiserade av Naturvårdsverket för miljöledningshandläggare.

"... finns det något nätverk för dem som jobbar med tillgänglighet lite mer aktivt?"

Tillgänglig webb

Om och när myndigheterna anpassar sin webbsida till de krav som finns idag, är till stor del beroende av när man senast gjorde om den. Kostnaden är trots allt för stor för att man ska göra om den med bara några få års mellanrum. Alla är eniga om att det är viktigt att se till att de som designar webbsidan också har utbildning i aktuella tillgänglighetskrav. Några såg inga problem här, eftersom branschen själv är väldigt pådrivande. Ett problem för vissa är dock omsättningen på personal, både på webbsidan och bland annan personal, som behöver gå på kurs och utbildas. Inom särskilt universitetsvärlden blir detta ett problem om flera lärare behöver lära sig hur man bedriver undervisningen på ett tillgängligt sätt och externlärare behöver anlitas.

"... ofta görs anpassningarna i samband med att man gör andra förändringar av t.ex. webbplatsen eller ombyggnad av lokaler. Det faller sig ganska naturligt".

"... det går inte att hela tiden utbilda nya, vem ska göra det? – det är svårt. På något sätt måste attityderna genomsyra hela samhället. Alla måste vakna upp! Det kan inte bara gälla vissa hus som innehåller vissa myndigheter".

"... jag funderar också på en annan fråga och det är varför webbsidorna kommit så högt, att det hänt så mycket. Så är det överallt. Men det är en värld som själv driver på det här på något sätt".

"... nu håller vi precis på att byta webbgränssnitt och har en ny webbsida. Den kommer att uppfylla alla de här förväntningarna. Här har vi hittills fått riktigt låga siffror".

"... men det är som redan sagts, man måste bygga ut med anpassning från början och det är bara i generationsskiftena man kan göra sådant. Det går åt mycket resurser för att byta ut grundtekniken för att klara av webbsidorna".

"... på vår hemsida har vi lättläst och anpassat och man kan få det uppläst. Jag tror inte vi är riktigt avancerade, men en bit på väg är vi i alla fall".

Har alla som sysslar med att göra/förändra hemsidor fått tillräcklig utbildning om tillgänglighetskraven för att kunna lyckas i arbetet?

"... det där är fascinerande egentligen, för det är ju bara att säga till dem att gå in på en engelsk statlig myndighetshemsida – där har de det här "Bobby-systemet (märkning)" som alla myndigheter måste leva upp till. Det är bara att applicera det på en svensk hemsida, så fungerar det från början".

"... det här som Verva gör nu är ett bra instrument, betygsättningen. Och "funka nu"! Hos oss har vi uppfattningen att de unga webbdesigners är väldigt drivande i det här, som yrkesgrupp. Och det är positivt, det blir till och vikten av certifiering. Flera påpekade att en enklare så".

I den ena fokusgruppen diskuterade man möjligheten certifiering kan medverka till ett större intresse hos myndighetsledningen.

"... och med viss stolthet kan spegla sig i glansen och säga "att vi kommer att bli certifierade av Verva" och liknande".

Tillgängliga lokaler

Har man prioriterat lokalerna först? På den här frågan finns inget entydigt svar. Utvecklingen har sett mycket olika ut på de olika myndigheterna och det har i sin tur lett till helt olika prioriteringar.

"... lokaler är så otroligt mycket större och dyrare också. Det är det som gör att de hos oss faktiskt ligger efter både informationssidan och kanske kärnverksamheten. Hos oss är det inte alls så att lokalerna varit prioriterade först på något sätt".

"... universiteten har en ganska lång tradition när det gäller tillgänglighetsfrågor. Det handlar om att studenter med funktionshinder också ska möjlighet att studera. Från början var det inte bara lokaler, utan man skulle göra punktinsatser – det började med tillgänglig pedagogik. Sen kom det direktiv uppifrån och då blev det mer synligt att lokalerna generellt måste vara tillgängliga på olika sätt. Jag skulle vilja säga att genom regelverk så har lokalerna kommit i fokus.

"... på kontoret där vår kundservice finns arbetar en funktionshindrad, så det kontoret har vi lokalanpassat. Det är

värre med lokalerna i Stockholm. Vi hyr och den här privata värden är inte beredd att göra någonting".

"... vi har diskuterat det mycket med regionledningarna. I dagsläget prioriterar vi inte de stationer, där vi varken har myndighetsbesök eller besök av allmänheten. Där finns inte heller personal med någon funktionsnedsättning och kommer inte heller att ha, eftersom det finns generella krav på dem som ska jobba där".

Säkerhet

Att säkerhetskraven kolliderar ibland med tillgänglighetskraven, har några av deltagarna råkat ut för och det är inte helt enkelt att lösa. Säkerhet kontra tillgänglighet är ett område som behöver belysas särskilt. Kanske en uppgift för Handisam att ta fram ett fördjupningsblad kring detta?

"... just det här med säkerheten, här har vi fått bromsa, vi vet fortfarande inte hur vi ska hantera det".

"... vårt ansikte utåt präglas både av skyddsfilosofin, att det ska vara säkert för de anställda, och att vi ska vara välkomnande mot alla i samhället. Det här går inte alltid ihop".

"... för kulturbyggnader blir det komplicerat att både anpassa och vara tillgänglig. Ibland är det omöjligt på grund av andra intressen i samhället. Då är det jättesvårt – vilka intressen väger tyngst?"

Samarbete inom en utspridd myndighet, med andra myndigheter, regionalt, etc.?

En del av myndigheterna delar byggnad med andra myndigheter, andra med privata företag eller organisationer och ytterligare andra är ensamma hyresgäster. Några har privata fastighetsägare, andra hyr av statliga fastighetsbolag. Vissa myndigheter äger själva byggnaderna. Vi frågade hur de som delar med andra hyresgäster klarar att samordna sig med dessa. Erfarenheterna är blandade både vad gäller samordning och samarbete med andra hyresgäster och vad gäller att få gehör för sina krav eller önskemål hos fastighetsägaren oavsett vem denne är.

"... efter den första enkäten insåg vi att vi nog behövde göra den här undersökningen och det gjorde vi. Vi såg då en del saker som behövde förändras och har nu gått samman med andra

myndigheter i samma fastighet och tagit upp en diskussion med fastighetsvärden om vissa förändringar i entrén".

"... det vi kan påverka själva, som ensam myndighet, där är det inga problem, men vi sitter i ett hus med två andra myndigheter. Och där krävs viss samordning för att få det att fungera för de gemensamma utrymmena".

"... vi hade ett möte med fastighetsägaren om anpassningsåtgärder när det gäller stora glasytor och liknande och fick till svar att det var nyss gjort, upptejpat och klart. Ingen hade sett det, så vi gick ner och tittade och visst var det upptejpat med röd tejp – röd tejp borde ju ses av alla - men väggen bakom är också röd!"

"... vi har ingen anställd som har behov av en stor handikapptolett, det gör naturligtvis att vi ännu inte byggt om någon, utan vi håller fortfarande på att ställa krav på värden".

"... vi hyr, men den privata värden är inte intresserad av att göra några fler anpassningar. Vi har haft brevväxling, fått in offerter och ställt krav på mer anpassning, men värden är inte beredd att göra något. Nu står vi ju också inför en stor omorganisation och sammanslagning, så förmodligen ska lokalerna snart lämnas".

"... vi har inte den uppfattningen att värden ställer sig negativ till att bygga om, snarare tvärtom. Men vi hyr ju mycket av Vasakronan och kan de tillhandahålla bra lokaler som är tillgängliga, är det väl god pr för dem".

"... vi hyr också av Vasakronan, som tyvärr inte alltid insett ... men vi är en liten myndighet. Det har varit lite schackrande om vem som ska ta vissa kostnader, som varit irriterande. Småaktigt från hyresvärdens sida, tycker jag. Det är också väldigt beroende av vilka personer man har att göra med, vilket engagemang man får".

Bilaga 7. Svarande och bortfall

Myndigheter som besvarat enkäten

Totalt ingick 359 myndigheter i denna undersökning. Av dessa har följande 331 myndigheter (92 procent) besvarat enkätens Del 2.

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsdomstolen, AD
Arbetsmiljöverket, AV
Inspektionen för
arbetslöshetsförsäkringen, IAF
Institutet för arbetsmarknadspolitisk
utvärdering, IFAU
Länsarbetsnämnden i Blekinge län
Länsarbetsnämnden i Dalarnas län
Länsarbetsnämnden i Gävleborgs län
Länsarbetsnämnden i Hallands län
Länsarbetsnämnden i Jämtlands län
Länsarbetsnämnden i Jönköpings Län
Länsarbetsnämnden i Kalmar län
Länsarbetsnämnden i Kronobergs Län
Länsarbetsnämnden i Norrbottens län
Länsarbetsnämnden i Skåne län
Länsarbetsnämnden i Stockholms län
Länsarbetsnämnden i Uppsala län
Länsarbetsnämnden i Värmlands län
Länsarbetsnämnden i Västerbottens län
Länsarbetsnämnden i Västernorrlands
län
Länsarbetsnämnden i Västmanlands
Län
Länsarbetsnämnden i Västra Götalands
län
Länsarbetsnämnden i Örebro län
Länsarbetsnämnden i Östergötlands län
Medlingsinstitutet

Finansdepartementet

Arbetsgivarverket

Bokföringsnämnden
Ekonomistyrningsverket
Finansinspektionen
Fortifikationsverket
Första AP-fonden
Insättningsgarantinämnden, IGN
Kammarkollegiet
Konjunkturinstitutet
Kronofogdemyndigheten
Lotteriinspektionen
Länsstyrelsen i Dalarnas län
Länsstyrelsen i Gotlands län
Länsstyrelsen i Gävleborgs län
Länsstyrelsen i Hallands län
Länsstyrelsen i Jämtlands län
Länsstyrelsen i Jönköping
Länsstyrelsen i Kalmar län
Länsstyrelsen i Kronobergs Län
Länsstyrelsen i Norrbottens län
Länsstyrelsen i Skåne län
Länsstyrelsen i Stockholms län
Länsstyrelsen i Södermanlands län
Länsstyrelsen i Uppsala län
Länsstyrelsen i Värmlands län
Länsstyrelsen i Västerbottens län
Länsstyrelsen i Västernorrlands län
Länsstyrelsen i Västmanlands län
Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Länsstyrelsen i Örebro län
Länsstyrelsen i Östergötlands län
Premiepensionsmyndigheten, PPM
Riksgäldskontoret

Skatteverket
Statens bostadskreditnämnd, BKN
Statens fastighetsverk, SFV
Statens pensionsverk, SPV
Statistiska centralbyrån, SCB
Statskontoret
Tullverket
Verket för förvaltningsutveckling, Verva

Förvarsdepartementet

Försvarets materielverk, FMV
Försvarets radioanstalt, FRA
Försvvarshögskolan, FHS
Försvvarsmakten, FM
Krisberedskapsmyndigheten, KBM
Kustbevakningen, KBV
Statens haverikommission, SHK
Statens räddningsverk, SRV
Styrelsen för psykologiskt försvar, SPF
Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI
Totalförsvarets pliktverk, TPV

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Allmänna reklamationsnämnden, ARN
Fastighetsmäklarnämnden, FMN
Handikappombudsmannen, HO
Integrationsverket
Jämställdhetsombudsmannen, JämO
Konsumentverket
Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, HomO
Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, DO
Ungdomsstyrelsen

Jordbruksdepartementet

Fiskeriverket
Livsmedelsekonomiska institutet
Livsmedelsverket, SLV

Sametinget
Statens Jordbruksverk, SJV
Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Justitiedepartementet

Brottsoffermyndigheten, BrOM
Datainspektionen
Domstolsverket, DV
Göta Hovrätt
Hovrätten för Nedre Norrland
Hovrätten för Västra Sverige
Hovrätten för Övre Norrland
Hovrätten över Skåne och Blekinge
Hyresnämnden i Malmö
Högsta domstolen
Justitiekanslern, JK
Justitieombudsmannen JO
Kammarrätten i Jönköping
Kammarrätten i Stockholm
Kammarrätten i Sundsvall
Kriminalvården
Länsrätten i Blekinge län
Länsrätten i Dalarnas län
Länsrätten i Gävleborgs län
Länsrätten i Göteborg
Länsrätten i Hallands län
Länsrätten i Jämtlands län
Länsrätten i Jönköpings Län
Länsrätten i Kalmar län
Länsrätten i Kronobergs Län
Länsrätten i Norrbottens län
Länsrätten i Skåne län
Länsrätten i Stockholms län
Länsrätten i Södermanlands län
Länsrätten i Uppsala län
Länsrätten i Vänersborg
Länsrätten i Värmlands län
Länsrätten i Västerbottens län

Länsrätten i Västmanlands län	Tingsrätten Hudiksvall
Länsrätten i Örebro län	Tingsrätten Hässleholm
Länsrätten i Östergötlands län	Tingsrätten Jönköping
Polismyndigheten i Blekinge län	Tingsrätten Kalmar
Polismyndigheten i Dalarnas län	Tingsrätten Karlskoga
Polismyndigheten i Gotlands län	Tingsrätten Katrineholms
Polismyndigheten i Hallands län	Tingsrätten Kristianstad
Polismyndigheten i Jämtlands län	Tingsrätten Lidköping
Polismyndigheten i Jönköpings Län	Tingsrätten Linköping
Polismyndigheten i Kalmar län	Tingsrätten Luleå
Polismyndigheten i Kronobergs Län	Tingsrätten Lund
Polismyndigheten i Norrbottens län	Tingsrätten Lycksele
Polismyndigheten i Skåne län	Tingsrätten Malmö
Polismyndigheten i Stockholms län	Tingsrätten Mariestad
Polismyndigheten i Uppsala län	Tingsrätten Mora
Polismyndigheten i Värmlands län	Tingsrätten Mölndals
Polismyndigheten i Västerbottens län	Tingsrätten Norrköping
Polismyndigheten i Västernorrlands län	Tingsrätten Norrtälje
Polismyndigheten i Västmanlands län	Tingsrätten Nyköping
Polismyndigheten i Västra Götalands län	Tingsrätten Skellefteå
Polismyndigheten i Örebro län	Tingsrätten Skövde
Polismyndigheten i Östergötlands län	Tingsrätten Solna
Revisorsnämnden	Tingsrätten Stockholm
Rikspolisstyrelsen, RPS	Tingsrätten Sundsvall
Rättshjälpsmyndigheten	Tingsrätten Södertälje
Rättsmedicinalverket, RMV	Tingsrätten Södra Roslagen
Statens Kriminaltekniska Laboratorium, SKL	Tingsrätten Uddevalla
Svea hovrätt med Miljööverdomstolen	Tingsrätten Umeå
Tingsrätten Alingsås	Tingsrätten Uppsala
Tingsrätten Blekinge	Tingsrätten Varberg
Tingsrätten Eksjö	Tingsrätten Vänersborg
Tingsrätten Eskilstuna	Tingsrätten Värmland
Tingsrätten Falun	Tingsrätten Västmanland
Tingsrätten Gotland	Tingsrätten Ystad
Tingsrätten Gällivare	Tingsrätten Ångermanland
Tingsrätten Göteborg	Tingsrätten Örebro
Tingsrätten Halmstad	Tingsrätten Östersund
Tingsrätten Haparanda	Valmyndigheten
Tingsrätten Helsingborg	

Kulturdepartementet

Arkitekturmuseet
Forum för Levande historia
Granskningsnämnden för radio och TV
Institutet för språk och folkminnen, SOFI
Livrustkammaren, Skoklosters slott, Hallwylska museet
Moderna Museet
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde
Nationellt centrum för flexibelt lärande, CFL
Naturhistoriska riksmuseet
Radio- och TV-verket, RTV
Riksantikvarieämbetet, RAÄ
Riksarkivet, RA
Riksutställningar
Statens Biografbyrå
Statens försvarshistoriska museer, SFHM
Statens historiska museer, SHMM
Statens kulturråd
Statens maritima museer
Statens museer för världskultur
Talboks- och punktskriftsbiblioteket, TPB

Miljödepartementet

Boverket
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas
Kemikalieinspektionen, KemI
Lantmäteriverket
Naturvårdsverket
Statens geotekniska institut, SGI
Statens kärnkraftinspektion, SKI
Statens strålskyddsinstitut, SSI
Statens va-nämnd
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI

Näringsdepartementet

Banverket, BV
Bolagsverket
Elsäkerhetsverket
Glesbygdsverket
Institutet för tillväxtpolitiska studier, ITPS
Järnvägsstyrelsen
Konkurrensverket, KKV
Luftfartsstyrelsen
Luftfartsverket, LfV
Patent- och registreringsverket, PRV
Patentbesvärsträtten
Post- och telestyrelsen, PTS
Rikstrafiken
Rymdstyrelsen
Sjöfartsverket, SjöV
Skogsstyrelsen, SKS
Statens energimyndighet, STEM
Statens institut för kommunikationsanalys, SIKA
Statens väg- och transportforskningsinstitut, VTI
Sveriges geologiska undersökning inkl. Bergsstaten, SGU
Verket för innovationssystem, Vinnova
Vägverket

Socialdepartementet

Barnombudsmannen, BO
Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, FAS
Försäkringskassan
Handisam, Myndigheten för handikappolitisk samordning
Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, HSN
Institutet för psykosocial medicin, IPM
Läkemedelsförmånsnämnden, LFN
Läkemedelsverket, LV
Myndigheten för internationella adoptionsfrågor, MIA

Smittskyddsinstitutet, SMI
Socialstyrelsen, SoS
Statens beredning för medicinsk utvärdering, SBU
Statens folkhälsoinstitut, FHI
Specialpedagogiska institutet, SIT
Utbildningsdepartementet
Blekinge Tekniska Högskola
Centrala studiestödsnämnden, CSN
Danshögskolan
Dramatiska institutet, DI
Göteborgs universitet
Högskolan Dalarna
Högskolan i Borås
Högskolan i Gävle
Högskolan i Halmstad
Högskolan i Jönköping
Högskolan i Kalmar
Högskolan i Kristianstad
Högskolan i Skövde
Högskolan på Gotland
Högskolan Väst
Högskoleverket, HSV
Idrottshögskolan i Stockholm, GIH
Institutet för rymdfysik, IRF
Internationella programkontoret för utbildningsområdet
Karlstads universitet
Karolinska institutet, KI
Konstfack
Kungliga biblioteket, KB
Kungliga konsthögskolan
Kungliga Musikhögskolan i Stockholm, KMH
Kungliga Tekniska högskolan, KTH
Linköpings universitet
Luleå tekniska universitet
Lunds universitet
Lärarhögskolan i Stockholm
Malmö högskola
Mittuniversitetet

Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning, KY
Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning, NSHU
Myndigheten för skolutveckling
Operahögskolan i Stockholm
Polarforskningssekretariatet
Specialskolemyndigheten, SPM
Statens ljud- och bildarkiv
Statens Skolverk
Stockholms universitet
Södertörns högskola
Teaterhögskolan i Stockholm
Umeå universitet
Uppsala universitet
Verket för högskoleservice, VHS
Växjö Universitet
Örebro Universitet
Överklagandenämnden för studiestöd

Utrikesdepartementet

Folke Bernadottsakademin
Inspektionen för strategiska produkter, ISP
Institutet för utvärdering av internationellt utvecklingssamarbete, Sadev
Kommerskollegium
Migrationsverket
Myndigheten för utländska investeringar i Sverige, ISA
Nordiska Afrikainstitutet, NAI
Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC
Svenska Institutet, SI

Övriga

Regeringskansliet
Regeringsrätten
Riksdagsförvaltningen
Riksrevisionen
Sveriges Riksbank

Bortfall – myndigheter som inte besvarat enkäten

Följande 28 myndigheter har inte besvarat enkätens del 2.

Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS
Brottsförebyggande rådet, BRÅ
Ekobrottsmyndigheten, EBM
Exportkreditnämnden, EKN
Hyresnämnden i Göteborg
Hyresnämnden i Stockholm
Hyresnämnden i Sundsvall
Hyresnämnden i Umeå
Hyresnämnden i Västerås
Kammarrätten i Göteborg
Konstnärsnämnden
Länsarbetsnämnden i Gotlands län
Länsarbetsnämnden i Södermanlands län
Länsstyrelsen i Blekinge län
Mälardalens högskola
Polismyndigheten i Gävleborgs län
Polismyndigheten i Södermanlands län
Sameskolstyrelsen
Statens institutionsstyrelse, SiS
Statens musiksamlingar
Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida
Säkerhetspolisen
Tingsrätten Borås
Tingsrätten Gävle
Tingsrätten Nacka
Verket för näringslivsutveckling, Nutek
Vetenskapsrådet, VR
Åklagarmyndigheten

Myndigheter som inte ingår i undersökningen

Följande myndigheter har blivit befriade och ingår inte i del 2.

Myndigheter som är befriade från att svara på enkäten

Djurskyddsmyndigheten
Fjärde AP-fonden
Hållbarhetsrådet
Länsrätten i Västernorrlands län samlokaliserad med tingsrätten Ångermanland
Nämnden för offentlig upphandling, NOU
Sjunde AP-fonden
Sjätte AP-fonden
Småhusskadenämnden
Svenska ESF-rådet
Tingsrätten Handen
Tingsrätten Huddinge
Tingsrätten Växjö samlokaliserad med länsrätten i Kronobergs län
Tredje AP-fonden

Myndigheter med färre än 11 anställda som valt att inte svara

Hyresnämnden i Jönköping
Hyresnämnden i Linköping
Högskolans avskiljandenämnd, HAN
Länsrätten i Gotlands län
Länsrätten i Mariestad
Marknadsdomstolen
Presstödsnämnden
Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund, SST
Skolväsendets överklagandenämnd
Statens konstråd
Svenskt biografiskt lexikon
Överklagandenämnden för högskolan, ÖNH

Bilaga 8. Frågeguiden

Fokusgrupper – frågeguide

Deltagarna presenterar sig – (behövs för att underlätta igenkännandet av rösterna under utskriften)

Kort inledning om dagens uppgift det vill säga att ge underlag för hur man kommer igång med och fortsätter att hålla igång arbetet med handlingsplan och åtgärder.

Frågeområden:

Vad var avgörande för att överhuvudtaget komma igång med arbetet med en handlingsplan? Och sedan komma vidare?

- redan gjorda insatser?
- verksamledningens inställning?
- verksamledningens deltagande?
- eldsjäl?
- den statliga styrningen genom förordningen?
- den statliga styrningen genom regleringsbreven?
- handlingsplanens genomslagsförmåga för åtgärder?
- riktlinjer för tillgänglighet?
- konferenser om tillgänglighetsarbetet?

Initiala svårigheter? Några svårigheter under arbetets gång?

- vilka? i vilken del – verksamhet, information, lokaler?
- hur överkomma dessa?
- en vanlig missuppfattning tycks vara att förordningen bara handlar om lokaler, hur resonerade ni?
- hur löses problem i byggnader som delas med andra?
- har statliga organisationsförändringar påverkat tillgänglighetsarbetet positivt eller negativt?

Synen på revidering av planen?

- hur ofta?
- förankring i verksamledningen?
- genomslagsförmågan för åtgärder?
- uppföljning av åtgärdsplanen?

Hur fungerar fördelningen av arbetet mellan tillgänglighetsarbetets tre delar – verksamhet, information, lokaler?

- hur prioriteras? varför?
- några idéer som kan underlätta för andra som inte kommit så långt?
- problem som bör uppmärksammas och undvikas?

Samarbete inom en utspridd myndighet, med andra myndigheter, regionalt, etc.?

- på vilket sätt?
- framgångstips? gärna mycket konkreta!
- misstag som inte andra behöver göra om?

Avslutning

Bästa tipset till en myndighet som inte kommit igång eller som det går trögt för?

Bilaga 9. Enkäten

HANDISAM

Myndigheten för handikappolitisk samordning

Handisams myndighetsenkät 2007

Undersökning om myndigheters arbete för genomförandet av handikappolitiken enligt förordning (SFS 2001:526)

OBS!

Detta är en Word-version av den webbaserade enkät vars länk skickades per e-post till ca 400 statliga myndigheter 16 februari 2007.

Word-versionen kan ge en överblick över hela enkäten. Den kan också användas som underlag innan svaren fylls i på den egna webblänken och är även lätt att skriva ut.

Observera att Handisam önskar att myndigheterna fyller i sina svar via den redan utskickade länken, eftersom det underlättar sammanställning och analysarbete.

Om ni inte kan svara i elektroniskt format går det bra att skicka era ifyllda svar per brev.

Enkäten är indelad i två delar varav den första delen (**fråga 1-16**) ska vara Handisam tillhanda senast **fredagen den 8 mars 2007** och andra delen (**fråga 17-41**) **måndagen den 30 april**.

Handisam, Myndigheten för handikappolitisk samordning 2007-02-16

Titel: Handisams myndighetsenkät 2007 – Undersökning om myndigheters arbete för genomförandet av handikappolitiken enligt förordning (SFS 2001:526).

Enkäten (i word och PDF-format) finns att ladda ner från webbplatsen:
www.handisam.se

Alternativa format kan beställas från Handisam.

Postadress: Handisam, Arenavägen 63, 121 77 Johanneshov

E-post: enkat@handisam.se

Telefon: 08-600 84 00, fax: 08-600 84 99

Mobilnummer/SMS: 076-104 15 70

Handisams myndighetsenkät 2007

Staten ska vara ett föredöme i arbetet med att göra hela Sverige tillgängligt. Det är ett mål som riksdagen beslutat om i den handikappolitiska handlingsplanen (Från Patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken, 1999/2000:79).

Enligt förordning 2001:526 (se bilaga 1) ska statliga myndigheter verka för att deras verksamhet, information och lokaler är tillgängliga för personer med funktionshinder. I arbetet ska de göra inventeringar, ta fram en handlingsplan samt samråda med Handisam. Vad en handlingsplan ska innehålla finns beskrivet i Handisams riktlinjer för tillgänglighet "Riv hindren" (se www.handisam.se).

Regeringen har gett Handisam i uppdrag att följa upp arbetet bland statliga myndigheter. Uppföljningen görs genom en enkät i två delar.

DEL 1

Den första delen (frågorna 1-16), ger oss en bild av hur myndigheter arbetar med sin handlingsplan för tillgänglighet.

Vi behöver era svar på DEL 1 senast fredagen den 8 mars 2007.

DEL 2

I den andra delen (frågorna 17-41) tar vi reda på hur tillgängligheten av myndigheternas lokaler, verksamhet och information har utvecklats sedan den första mätningen 2003.

Vi behöver era svar på DEL 2 senast måndagen den 30 april 2007.

Några praktiska råd (gäller den webbaserade enkäten)

Bläddra

Var vänlig och använd knapparna NÄSTA och FÖREGÅENDE nertill i formuläret när Du klickar fram och tillbaka i enkäten. Använd INTE back/bakåt knappen i det övre vänstra hörnet i webbläsaren för då stängs enkäten. Sist i enkäten finns förordningen i sin helhet (Bilaga 1) och en lista på dokument som kan vara till hjälp i arbetet med handlingsplanen (Bilaga 2).

Fyll i

Era svar sparas automatiskt så fort du går till nästa sida. Du behöver inte fylla i alla svar samma dag det går bra att fortsätta vid ett senare tillfälle.

Radera

Har Du markerat fel kan Du radera markeringarna på sidan genom att klicka på RENSA SIDA längst ner till vänster.

Klar

Markera KLAR på fråga 16 för del 1 (fråga 41 för del 2) och tryckt sedan på NÄSTA längst ner till höger när Du fyllt i hela enkäten. Då kan Handisam läsa av det fullständiga svaret. Observera att det inte ges någon särskild kvittens.

Skriv ut

Det går bra att skriva ut enkäten sida för sida med webbläsarens PRINT/ SKRIV UT funktion. Tryck gärna ut enkäten med era ifyllda svar för egen arkivering. Skicka helst INTE någon papperskopia till oss.

Vill ni se hela enkäten (även de dolda frågorna) se wordfilen på www.handisam.se.

Skicka helst INTE någon papperskopia till oss

Del 1. Arbetet med handlingsplaner och kvaliteten i dessa planer

DEL 1 Fråga 1a/16

1a. Uppgifter om kontaktperson för denna enkät på myndigheten

Nedan finns ifyllda uppgifter. Var vänlig och uppdatera dessa uppgifter om ändring skett.

Namn:

Befattning/funktion:.....

Myndighet:

Departement:

Telefon:

E-postadress:

DEL 1 Fråga 1b/16

1b. Är kontaktpersonen kvinna eller man?

kvinna

man

DEL 1 - fråga 2/16

2. Hur många anställda har ni på er myndighet?

För myndigheter med färre än 11 anställda är det frivilligt att besvara enkäten, men vi är tacksamma om ni ändå gör det.

Antal anställda

Vi har färre än 11 anställda och väljer att:

gå vidare

avsluta → gå till fråga 16

Kommentar.....

DEL 1 Fråga 3/16

3. Har ni en färdig handlingsplan för hur lokalerna, verksamheten och informationen ska bli tillgängliga för personer med funktionshinder enligt förordning SFS 2001:526?

Observera att hyresgästen är ansvarig för tillgänglighetsarbetet enligt förordning oavsett vem som äger lokalerna!

- Ja, antagen av myndighetens ledning år.....
- Ja, men inte antagen av myndighetens ledning
- Nej → gå till fråga 9

DEL 1 Fråga 4/16

4. Finns en skriftlig policy till grund för handlingsplanen?

- Ja, ingår i handlingsplanen
- Ja, som ett fristående dokument
- Nej

DEL 1 Fråga 5a/16

5a. Försök göra en egen bedömning av er handlingsplan genom att besvara följande frågor:

	Ja	Nej
Står det i planen hur myndigheten lägger upp/organiserar arbetet med inventering av lokaler, information och kommunikation?	☐	☐
Innehåller planen förslag på konkreta (mätbara) åtgärder för myndighetens lokaler ?	☐	☐
Innehåller planen förslag på konkreta (mätbara) åtgärder för myndighetens information och kommunikation ?	☐	☐
Anges tidpunkter för utvärdering av planen?	☐	☐
Anges tidpunkter för revidering av planen?	☐	☐

DEL 1 Fråga 5b/16

5b. Du har svarat att planen innehåller förslag på konkreta (mätbara) åtgärder för myndighetens LOKALER. Här kommer några följdfrågor.

	Ja	Nej
Är de föreslagna åtgärderna kostnadsberäknade?	☐	☐
Är de föreslagna åtgärderna kopplade till tidsramar?	☐	☐
Finns pengar avsatta i årets budget?	☐	☐
Anges vem som har ansvar för att respektive åtgärd ska genomföras?	☐	☐
Anges tidpunkter för uppföljning av åtgärder?	☐	☐

Kommentar.....:

DEL 1 Fråga 5c/16

5c. Du har svarat att planen innehåller förslag på konkreta (mätbara) åtgärder för myndighetens INFORMATION OCH KOMMUNIKATION. Här kommer några följdfrågor.

	Ja	Nej
Är de föreslagna åtgärderna kostnadsberäknade?	☐	☐
Är de föreslagna åtgärderna kopplade till tidsramar?	☐	☐
Finns pengar avsatta i årets budget?	☐	☐
Anges vem som har ansvar för att respektive åtgärd ska genomföras?	☐	☐
Anges tidpunkter för uppföljning av åtgärder?	☐	☐

Kommentar.....:

DEL 1 Fråga 6/16

6. Komplettera er egen bedömning av handlingsplanen genom att besvara följande frågor.

Framgår följande av er handlingsplan?	Ja	Nej
- att myndigheten samverkar med handikapprörelsen	☐	☐
- att hänsyn ska tas till jämställdhet i myndighetens tillgänglighetsarbete	☐	☐
- att hänsyn ska tas till tillgänglighetskrav vid upphandlingar och inköp av varor och tjänster	☐	☐
- att myndigheten ska öka de anställdas kompetens om tillgänglighetskrav	☐	☐
- att myndigheten ska hantera klagomål om tillgänglighet för personer med funktionshinder	☐	☐
- att hänsyn ska tas till tillgänglighetsaspekter vid skötsel och underhåll (t ex vid "passa-på-åtgärder")	☐	☐

Kommentar.....:

DEL 1 Fråga 7/16

7. Är handlingsplanen reviderad?

- Ja, senaste revideringen gjordes år.....
- Nej

Fråga 8 till 16 i DEL 1 gäller alla myndigheter med mer än 10 anställda.

DEL 1 Fråga 8/16

8. Vilka svårigheter har förekommit i arbetet med handlingsplan och vad skulle behövas för att komma runt dessa?

Beskriv kortfattat:.....

.....

.....

Har inte haft några svårigheter

Har inte påbörjat arbetet

DEL 1 Fråga 9/16

9. Har myndigheten utsett samordnare för arbetet med att förbättra tillgängligheten?

Ja, kvinna/ kvinnor

Ja, man/ män

Ja, flera personer (kvinna/kvinnor och man/män)

Nej

Om Nej: Varför inte?

.....

.....

DEL 1 Fråga 10/16

10. Hur är arbetet med att ta fram en handlingsplan organiserat?

Flera alternativ kan väljas

Chefen samordnar och ansvarar

Samordnare (och ev. arbetsgrupp) har huvudansvar

Sker inom det systematiska arbetsmiljöarbetet

Sker i projektform på myndigheten

Med hjälp av utomstående konsult

Annat alternativ

Vi har ännu inte organiserat arbetet med vår handlingsplan

Kommentar.....

DEL 1 Fråga 11/16

11. I vilken omfattning har myndigheten inom följande områden genomfört inventering av tillgängligheten för personer med funktionshinder?

Uppskatta hur stor andel av myndighetens samtliga lokaler, information, kommunikation, webbplats som inventerats utifrån anställdas och besökandes behov. Om ingen inventering genomförts, kryssa för "ej påbörjat". Om till exempel alla myndighetens lokaler inventerats, kryssa för "fullständigt".

I hur hög grad har ni inventerat.....	Ej påbörjat	Delvis	Till hälften	En stor andel	Fullständigt
- lokaler (entréer, arbetsrum, sammanträdesrum, hörsalar, toaletter bibliotek, uppehållsutrymmen osv.)?	☐	☐	☐	☐	☐
- skriftlig information (anslagstavlor, broschyrer, rapporter, läromedel osv.)?	☐	☐	☐	☐	☐
- kommunikation (telefoni, video, hörselteknisk utrustning osv.)?	☐	☐	☐	☐	☐
- webbplats (startsida och undersidor i de externa och interna näten, osv.)?	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentar.....

DEL 1 Fråga 12/16

12. Har ni etablerat kontakt med handikapprörelsen i arbetet med att göra myndigheten tillgänglig?

- Ja
 Nej

Om Ja: Beskriv detta kortfattat.....

Om Nej: **Varför inte?**

Fråga 13/16

13. Vilken information har varit till hjälp i arbetet med handlingsplanen?

I slutet av denna enkät (Bilaga 2) finns exempel på broschyrer, handböcker, webbplatser, lagar, förordningar, allmänna råd och skrivelser som kan vara till hjälp i arbetet enligt förordning 2001:526.

Flera svarsalternativ är möjliga

- Riktlinjer för tillgänglighet (Handisam/ HO)
- Inventeringsformulär och checklistor (Handisam/ HO)
- Rapporter från tidigare myndighetsenkäter (Handisam/ HO)
- Handisams webbplats, www.handisam.se
- Vägledningen 24-timmarswebben (Verva)
- Andra viktiga källor
- Arbetet har inte påbörjats

Synpunkter på material som ni använt i arbetet.....

.....

DEL 1 Fråga 14/16

14. Har ni vid er myndighet integrerat handikapperspektivet.....

Svensk handikappolitik utgår från att människor har olika förutsättningar och att funktionsnedsättning är en av flera naturliga variationer hos en befolkning. Av handikapperspektivet följer en strategi och arbetsmetodik som går ut på att identifiera de hinder som finns, åtgärda dessa och/eller erbjuda det stöd som kan behövas. Myndigheter ska ta fram handlingsplan för sitt tillgänglighetsarbete. Arbetsgivare ska också ta fram andra dokument; policy för systematiskt arbetsmiljöarbete; mångfaldsplan; jämställdhetsplan; miljöledningssystem; och dokumentation om sitt systematiskt brandskyddsarbete (enl. 2 kap 2 § lagen 2003:778 om skydd mot olyckor). Vår fråga är om handikapperspektivet är integrerat i dessa dokument?

	Ja fullt ut	Ja till viss del	Nej	Plan saknas
- i ert systematiska arbetsmiljöarbete?	☐	☐	☐	☐
- i er mångfaldsplan?	☐	☐	☐	☐
- i er jämställdhetsplan?	☐	☐	☐	☐
- i ert miljöledningssystem?	☐	☐	☐	☐
- i ert systematiska brandskyddsarbete?	☐	☐	☐	☐

Kommentar.....

DEL 1 Fråga 15/16

15. Har ni andra synpunkter eller kommentarer går det bra att lämna dem här

Kommentarer.....

Var vänlig och kontrollera att Du svarat på alla frågorna. Det går bra att gå tillbaka och komplettera era svar fram till fredagen den 8 mars då vi stänger Del 1.

Sista frågan på Del 1:

DEL 1 Fråga 16/16

16. Är Du klar med frågorna 1-15?

Markera KLAR och tryckt sedan på NÄSTA längst ner till höger när Du fyllt i hela enkäten. (Det gäller även de myndigheter med färre än 11 anställda som valt att avsluta efter fråga 2.) Då kan Handisam läsa av er fullständiga svar. Observera att det inte ges någon särskild kvittens.

Klar

Tack för Din medverkan så här långt!

Fyll gärna i del 2 så snart som möjligt, dock senast 30 april 2007.

DEL 2: Tillgängligheten på myndigheterna

Syftet med den andra delen av enkäten (frågorna 17-41) är att ta reda på hur tillgängligheten för personer med funktionshinder ser ut idag i myndigheternas lokaler, verksamhet och information.

DEL 2 - fråga 17/41

17. Har myndigheten rutiner för att hantera interna och externa klagomål på bristande tillgänglighet för personer med funktionshinder?

- Ja
 Nej

Om ja, beskriv detta kortfattat.....

Om nej, varför inte?

DEL 2 - fråga 18/41

18. Har någon/några av följande grupper sedan januari 2004 erbjudits utbildning om tillgänglighetskrav för personer med funktionshinder?

	Nej	Ja nyckel- personer	Ja alla	Ej relevant
Chefer	☐	☐	☐	☐
Personalansvariga	☐	☐	☐	☐
Lokalansvariga	☐	☐	☐	☐
Fackliga företrädare/ skyddsombud	☐	☐	☐	☐
IT-ansvariga	☐	☐	☐	☐
Webbansvariga	☐	☐	☐	☐
Webbutvecklare/ programmerare	☐	☐	☐	☐
Webbredaktörer/ webbmaster	☐	☐	☐	☐
Informatörer/ kommunikatörer	☐	☐	☐	☐

Inköpsansvariga	☐	☐	☐	☐
Personal i receptionen	☐	☐	☐	☐
Personal i telefonväxeln	☐	☐	☐	☐
Anställda som arrangerar konferenser	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐

Annat alternativ/ kommentar.....

DEL 2 - fråga 19/41

19. Har rekryterare genomgått utbildning om lagstiftningen som förbjuder diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder?

- Ja, alla rekryterare
- Ja, någon/några rekryterare
- Nej

Kommentar.....

DEL 2 - fråga 20/41

20. Vid anställningsintervju: Uppfylls kraven på tillgänglighet för personer med funktionshinder?

Krav på tillgänglighet uppfylls om lokalen och information uppfyller generella tillgänglighetskrav för personer med funktionshinder. Den sökande ska kunna använda sin rullstol, ha en synskada, hörselskada eller annat funktionshinder och ändå kunna genomföra anställningsintervjun.

- Ja, alltid
- Ja, endast vid begäran
- Nej

Kommentar.....

DEL 2 - fråga 21/41

21. Har eventuella stöd- och anpassningsåtgärder för personer med funktionshinder övervägts?

- Ja, i allmänhet
 Ja, i för anställd/ anställda med funktionshinder
 Nej

Kommentar.....

DEL 2 - fråga 22/41

22. Hur kan man kommunicera med er myndighet?

Vilket av följande är aktuellt?	Ja	Nej
Vi kan nås via egen texttelefon	☐	☐
Vi kan erbjuda teckentolkning vid behov	☐	☐
Vi kan erbjuda skrivtolkning vid behov	☐	☐
Vi kan nås via SMS (vi har annonserat ett nummer på till exempel webbplatsen för att ta emot SMS-meddelanden)	☐	☐
Vi kan nås via chat i webbfönster/chat via MSN, ICQ	☐	☐
Vi kan nås via videosamtal (t ex Skype)	☐	☐

Kommentar.....

DEL 2 - fråga 23/41

23. Hur arbetar myndigheten med tillgänglig layout i trycksaker för att underlätta läsning och förståelse?

Tillgänglig layout relaterar till textflöde, teckensnitt, teckenstorlek, radavstånd, radlängd, kontrast och färger, bilder och papperskvalitet

Svar.....

DEL 2 - fråga 24/41

24. Hur arbetar myndigheten med ett tillgängligt språk för att underlätta läsning och förståelse?

Tillgängligt språk relaterar till att skriva begripligt och klart samt att disponera texten väl och alltid inleda längre dokument med en kort sammanfattning.

Svar.....

DEL 2 - fråga 25/41

25. I vilka alternativa format finns idag grundläggande information om myndigheten eller information av centralt samhällsintresse?

En synskadad eller blind person kan ibland föredra att få ett dokument elektroniskt för att med egna hjälpmedel kunna läsa det på datorn. Daisy (Digitalt Audiobaserat Informationssystem) är en standard och systemet kan användas för talböcker, taltidningar och annan inläst text. PDF-filer kan vara tillgängliga för alla om de görs på rätt sätt. I en tillgänglig PDF-fil är det till exempel angivet vad som är rubriker, löpande text och bilder.

Vilket av följande är aktuellt?	Ja	Nej
Lättläst svenska	☐	☐
Inläst på kassett/ eller Daisy-format	☐	☐
Inspelat på teckenspråk	☐	☐
Word- eller tillgänglig PDF	☐	☐

DEL 2 - fråga 26/41

26. Har myndigheten rutiner för att på begäran ta fram information i följande alternativa format?

Vilket av följande är aktuellt?	Ja	Nej
Lättläst svenska	☐	☐
Punktskrift	☐	☐
Inläst på kassett/ eller Daisy-format	☐	☐
Inspelat på teckenspråk	☐	☐
Storstil	☐	☐
Word- eller tillgänglig PDF	☐	☐

DEL 2 - fråga 27/41

27. Anger ni särskilt i myndighetens publikationer att dessa går att beställa i alternativa format?

- Ja, i alla
- Ja, i vissa
- Nej

Kommentar.....

DEL 2 - fråga 28a/41

28a. Har ni anpassat er webbplats enligt Vägledningen 24-timmarswebben?

Om er myndighet följer Vägledningen 24-timmarswebben (www.verva.se/24-timmarswebben), så följer ni även de riktlinjer som är gällande inom EU. I vägledningen har WCAG-riktlinjerna samordnats med övriga riktlinjer och anpassats till svenska förhållanden. Internationellt finns WCAG som har tagits fram av WAI (Web Accessibility Initiative).

- Ja
- Nej, men arbetet är påbörjat
- Nej

DEL 2 - fråga 28b/41

28b. Har ni utvärderat webbplatsen tillsammans med användare med funktionshinder?

- Ja
 Nej

Kommentar.....

DEL 2 - fråga 29/41

29. På vilket sätt har webbplatsen anpassats för personer med funktionshinder?

Vilket av följande är aktuellt?	Ja	Nej
Tydlig struktur, t.ex. max 7-10 länkar i huvudmenyn	☐	☐
Tydlig och överskådlig layout	☐	☐
Enkelt språk: Varje avsnitt inleds med en kort sammanfattning på ett enkelt språk	☐	☐
Lättläst: Grundläggande information om myndigheten och/eller information av centralt samhällsintresse är på lättläst svenska	☐	☐
Teckentolkad: Grundläggande information om myndigheten och/eller information av samhällsintresse är i teckentolkad version på webbplatsen	☐	☐
Alt-texter: Alternativa texter beskriver bildens innehåll	☐	☐
Annan anpassning		

DEL 2 - fråga 30/41

30. Klarar er webbplats Vervas tester i 24-timmarswebbens kvartalsmätning av offentliga webbplatser från januari 2007?

Läs om ert resultatet på följande länk
<http://www.verva.se/upload/Vagledningar/24-timmarswebben/analys/validering070129.htm> (Godkända resultat =grönt)

- Ja, alla tester (även alla utom "Dublin core"-testet)
- Nej, men klarar minst två av testerna
- Nej, klarar inte någon av testerna
- Vår myndighet ingår ej i mätningen

Kommentar.....
.....

Denna fråga gäller förutom huvudkontoret alla byggnader (eller del av byggnad om den delas med andra hyresgäster) där myndigheten bedriver verksamhet.

DEL 2 - fråga 31/41

31. I hur många byggnader bedriver myndigheten verksamhet?

Antal byggnader

Kommentar.....

Om myndigheten har verksamhet i mer än en byggnad ska svaren på frågorna 32-39 avse byggnad med huvudkontor. Finns flera huvudkontor, välj ett av dessa som svaren i frågorna 32-39 gäller för.

DEL 2 - fråga 32a/41

32a. Hur långt är det från den entré som kan användas av personer med rörelsehinder till angöringsplats för bil?

Angöringsplats: Tillfällig uppställningsplats för på- och avstigning från färdtjänstfordon, taxi eller privata bilar.

- 10 m eller mindre
- mer än 10 m och mindre eller lika med 25 m
- mer än 25 m

DEL 2 - fråga 32b/41

32b. Hur långt är det till en parkeringsplats reserverad för personer med funktionshinder?

- 10 m eller mindre
- mer än 10 m och mindre eller lika med 25 m
- mer än 25 m

DEL 2 - fråga 33a/41

33a. Är gångvägen fram till entrén framkomlig för personer som använder rullstol?

Framkomlig innebär hårdgjord yta, utan kanter eller andra ojämnheter, utan trappor, trappsteg och branta lutningar (lutning högst 1:20, lutningen 1:12 kan accepteras)

- Ja
- Nej

DEL 2 - fråga 33b/41

33b. Är entrén i marknivå eller kompletterad med användbar ramp plattformshiss eller trapphiss om trappsteg leder upp till entrédörren?

Förutsättningar för att en ramp ska fungera acceptabelt för personer med funktionshinder är bland annat att lutningen är högst 1:20 i färdriktningen (lutning max 1:12 kan accepteras där flackare lutning inte är möjlig)

- Ja
- Nej

DEL 2 - fråga 33/41

33c. Finns det framför entrédörren en plan hårdgjord yta på minst 1,5m x 1,5m?

- Ja
- Nej

DEL 2 - fråga 33d/41

33d. Har entrédörren automatisk dörröppnare?

- Ja
- Nej

DEL 2 - fråga 33e/41

33e. Är dörröppningen fri från tröskel eller har en tröskel som är högst 25 mm och avfasad?

- Ja
 Nej

DEL 2 - fråga 33f/41

33f. Vilket är det fria passagemåttet för entrédörren när den är öppen 90 grader?

ange det fria passagemåttet

Kommentar

DEL 2 - fråga 34/41

34. Är den entré som kan användas av personer med rörelsehinder myndighetens huvudentré?

- Ja
 Nej
 Tillgänglig entré för personer med rörelsehinder saknas

Personer som använder rullstol ska kunna ta sig från entrén till reception, kapprum och toalett samt till de utrymmen som ofta används av besökare. OBS frågorna avser ert huvudkontor!

DEL 2 - fråga 35a/41

35a. Kan man ta sig till dessa utrymmen utan att passera trappor/trappsteg?

Eventuell hiss är minst 1,1x1,4 m med dörr på kortsida och utrymmet framför hissen minst 1,5x1,5 m. Eventuell ramp lutning 1:12.

- Ja
 Nej

DEL 2 - fråga 35b/41

35b. Är dörrarna fria från tröskel eller har trösklar som är högst 25 mm och avfasade?

- Ja
 Nej

DEL 2 - fråga 35c/41

35c. Finns automatisk dörröppnare och dörrstängare?

- Både automatisk dörröppnare och dörrstängare
 Automatisk dörröppnare
 Automatisk dörrstängare
 Nej, varken automatisk dörröppnare eller dörrstängare

Kommentar.....

DEL 2 - fråga 35d/41

35d. Vilket fria passagemått har dörrar som måste passeras? (mätt när dörren är öppen 90 grader)

ange det fria passagemåttet för den smalaste dörren.....

DEL 2 - fråga 36/41

36. Finns det minst en toalett som kan användas av person som använder eldriven rullstol i ert huvudkontor?

Toalett som kan användas av person som använder eldriven rullstol ska ha en yta på 2,2 x 2,2, m och fritt utrymme med bredden 0,9 m på båda sidor om toalettstolen samt armstöd på båda sidor om toalettstolen.

- Ja
 Nej

DEL 2 - fråga 37/41

37. Är huvudkontorets lokaler utformade så att de fungerar för personer med nedsatt syn?

Till lokaler räknas alla typer av lokaler - entré, arbetsrum, korridorer, hörsalar, toaletter, osv.

Vilket av följande är aktuellt?	Ja	Nej
Är alla lokaler väl belysta med bländfri belysning?	☐	☐
Är stora glasytor markerade i ögonhöjd? (gäller stora glasytor som kan förväxlas med dörröppningar)	☐	☐
Finns taktil markering på hissknappar (punktskrift eller reliefknappar)?	☐	☐
Finns tal i hissar som informerar om vilken våning man befinner sig på?	☐	☐
Är alla trappor kontrastmarkerade så att de uppmärksammas av synskadade? (t.ex. ljushetskontrast på nedersta och översta trappstegen)	☐	☐
Är dörrar kontrasterande i ljushet mot omgivande väggar?	☐	☐
Är skyltar, symboler och texter utformade så att de är lätta att läsa och placerade så att de är lätta att upptäcka?	☐	☐
Finns en bemannad reception?	☐	☐

Kommentar.....

DEL 2 - fråga 38/41

38. Finns hörselteknisk utrustning (minislinga, teleslinga, mikrofoner) i huvudkontorets lokaler?

- Ja, i flera lokaler
- Ja, i en lokal
- Nej

Kommentar.....

DEL 2 - fråga 39/41

39. Uppfyller huvudkontorets lokaler följande grundläggande krav för personer med allergi eller överkänslighet?

Till lokaler räknas alla typer av lokaler - entré, arbetsrum, korridorer, hörsalar, toaletter, osv.

Vilket av följande är aktuellt?	Ja	Nej
Har ni parfymförbud?	☐	☐
Finns det heltäckande mattor?	☐	☐
Har ni förbud mot pälsdjur i lokalerna?	☐	☐
Undviker ni att ha gröna växter som kan vara allergiframkallande? (t.ex. Benjaminfikus, hyacint, björkris)	☐	☐
Undviker ni allergiframkallande rengöringsmedel vid städning?	☐	☐

Kommentar.....

DEL 2 - fråga 40/41

40. Har ni andra synpunkter eller kommentarer går det bra att lämna dem här.

.....

Avslutning, detta är sista frågan i DEL 2

DEL 2 - fråga 41/41

41. Är Du klar med fråga 17-40?

Markera KLAR och tryckt sedan på NÄSTA längst ner till höger när Du fyllt i hela enkäten. Då kan Handisam läsa av erat fullständiga svar. Observera att det inte ges någon särskild kvittens.

Klar

Var vänlig och kontrollera att ni svarat på alla frågor.
Det går bra att gå tillbaka och komplettera era svar fram till den 30 april då vi stänger Del 2 av denna enkät.

Tack för er medverkan!
Vänliga hälsningar
Handisam

Förordning SFS 2001:526

Så här lyder förordningen i sin helhet:

"Förordning (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken.

Genomförandet av de handikappolitiska målen

1 § Myndigheter under regeringen skall utforma och bedriva sin verksamhet med beaktande av de handikappolitiska målen. Myndigheterna skall verka för att personer med funktionshinder ges full delaktighet i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor. Myndigheterna skall särskilt verka för att deras lokaler, verksamhet och information är tillgängliga för personer med funktionshinder. I detta arbete skall Förenta nationernas standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet vara vägledande.

Planering och samråd

2 § Myndigheterna skall i arbetet med att göra myndigheternas lokaler, verksamhet och information mer tillgängliga för personer med funktionshinder genomföra inventeringar och utarbeta handlingsplaner. Denna skyldighet gäller dock inte om det är uppenbart att det inte behövs med hänsyn till verksamhetens art.

3 § /Upphör att gälla U:2006-01-01/Myndigheterna skall, när det finns anledning till det, samråda med Handikappombudsmannen om hur insatser enligt denna förordning skall utformas.

3 § /Träder i kraft I:2006-01-01/Myndigheterna skall, när det finns anledning till det, samråda med Myndigheten för handikappolitisk samordning om hur insatser enligt denna förordning skall utformas. Förordning (2005:1081).

Användbara dokument

Dokument som kan vara till hjälp i arbetet med handlingsplanen.

Exempel på broschyrer, handböcker och webbplatser

Akademiska Hus (2004). Inventeringsformulär (enkät) om lokalers tillgänglighet.

DO, HO, HomO, JämO (2004). Riktlinjer för arbetet med likabehandlingsplaner,
www.ho.se

Handikappombudsmannens webbplats www.ho.se

Handisams webbplats www.handisam.se

Handisams (2006). Inventeringsformulär och checklistor (inventeringsformulär för lokaler i Excel) www.handisam.se

Handisam (2007). "Riktlinjer för tillgänglighet -Riv hindren" Enligt förordning 2001:526 om statliga myndigheters ansvar för genomförande av handikappolitiken. se www.handisam.se

Handisam (2007). Uppföljning av statsförvaltningens tillgänglighetsarbete enligt förordning (SFS 2001:526) (under publicering).

Hjälpmiddelsinstitutet (2001). Bygg ikapp handikapp, Byggtjänst.

Hjälpmiddelsinstitutets webbplats om tillgänglighet
http://www.hi.se/templates/Page_251.aspx

HO (2003). HO:s myndighetsenkät 2003 - Undersökning om myndigheters arbete för att genomföra handikappolitiken enligt förordning (SFS 2001:526).

HO (2003). Riktlinjer för en tillgänglig statsförvaltning.

HO (2004). HO:s myndighetsenkät 2004 - Undersökning om myndigheters arbete för att genomföra handikappolitiken enligt förordning (SFS 2001:526).

HO (2004). Hur tillgänglig är statsförvaltningen? - Andra delen av HO:s myndighetsenkät 2003

HO (2005). HO:s högskoleenkät 2005. Handikappombudsmannens undersökning om högskolors och enskilda utbildningsanordnares arbete enligt likabehandlingslagen (SFS 2001:1286)

Klarspraksgruppen. Myndigheternas skrivregler och information,
www.regeringen.se/sb/d/2728

Nämnden för elektronisk förvaltning (2004). Vägledningen 24-timmarswebben 2.0. Statskontoret.
http://www.verva.se/web/t/Page_1154.aspx?epslanguage=EN

Verva (2007) Vägledningen 24-timmarswebben , Resultat från 24-timmarswebbens kvartalsmätning av webbplatser i offentlig sektor
<http://www.verva.se/upload/Vagledningar/24-timmarswebben/analys/validering070129.htm>

HI:s material (2006) "Surfa utan hinder" om funktionshinder och Internet.
<http://www.hi.se/surfautanhinder/>

Statens fastighetsverks webbplats om tillgänglighet
www.sfv.se/cms/om_sfv/Tillganglighet.html

Statens institut för särskilt utbildningsstöd, Sibus (2003). Ett nationellt program för att öka kompetensen om bemötande.

<p>Statskontoret (2003). Samverkande 24-timmarsmyndigheter - Sammanhållen elektronisk förvaltning, Statskontoret 2003:18.</p> <p>Statskontoret (2005). Avropa användbart- Statskontorets vägledning för bedömning av användbarhet vid avrop av ramavtalen.</p> <p>WAI:s (Web Accessibility Initiative) riktlinjer; Web Content Accessibility Guidelines 1.0, www.w3.org/Consortium</p> <p>Viktiga lagar, förordningar, allmänna råd och skrivelser</p> <p>AFS 2000:42; Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter om arbetsplatsens utformning och allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna</p> <p>AFS 2001:1; Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete och allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna</p> <p>Allmänna råd 1996:4; Boverkets allmänna råd om ändring av byggnad (BÄR)</p> <p>BFS 1993:57; Boverkets Byggregler (BBR)</p> <p>BFS 2003:19 HIN 1; Boverkets författningssamling; Boverkets föreskrifter och allmänna råd om undanröjande av enkelt avhjälpta hinder till lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser</p> <p>FN:s standardregler (1993) Förenta nationernas standardregler om full delaktighet och jämlikhet för personer med funktionshinder</p> <p>Förordning (1977:1166), Arbetsmiljöförordningen (AMF)</p> <p>Förordning (1987:383), Plan- och byggförordningen</p> <p>Förordning (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m. (BVF)</p> <p>Förordning (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken</p> <p>Lag (1977:1160), Arbetsmiljölagen (AML)</p> <p>Lag (1987:10), Plan- och bygglag (PBL)</p> <p>Lag (1991:443) Jämställdhetslagen</p> <p>Lag (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m. (BVL)</p> <p>Lag (1999:130) om åtgärder mot diskriminering i arbetslivet på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning</p> <p>Lag (1999:132) om förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer på grund av funktionshinder</p> <p>Lag (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning</p> <p>Lag (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan (Likabehandlingslagen)</p> <p>Lag (2003:307) om förbud mot diskriminering</p> <p>Proposition (1999/2000:79). Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken</p> <p>Skr. 2002/03:25. Uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken</p> <p>Skr 2005/06:110 "Uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken"</p> <p>Skr. 2004/05:86. Statlig organisation för handikappolitisk samordning</p>
--